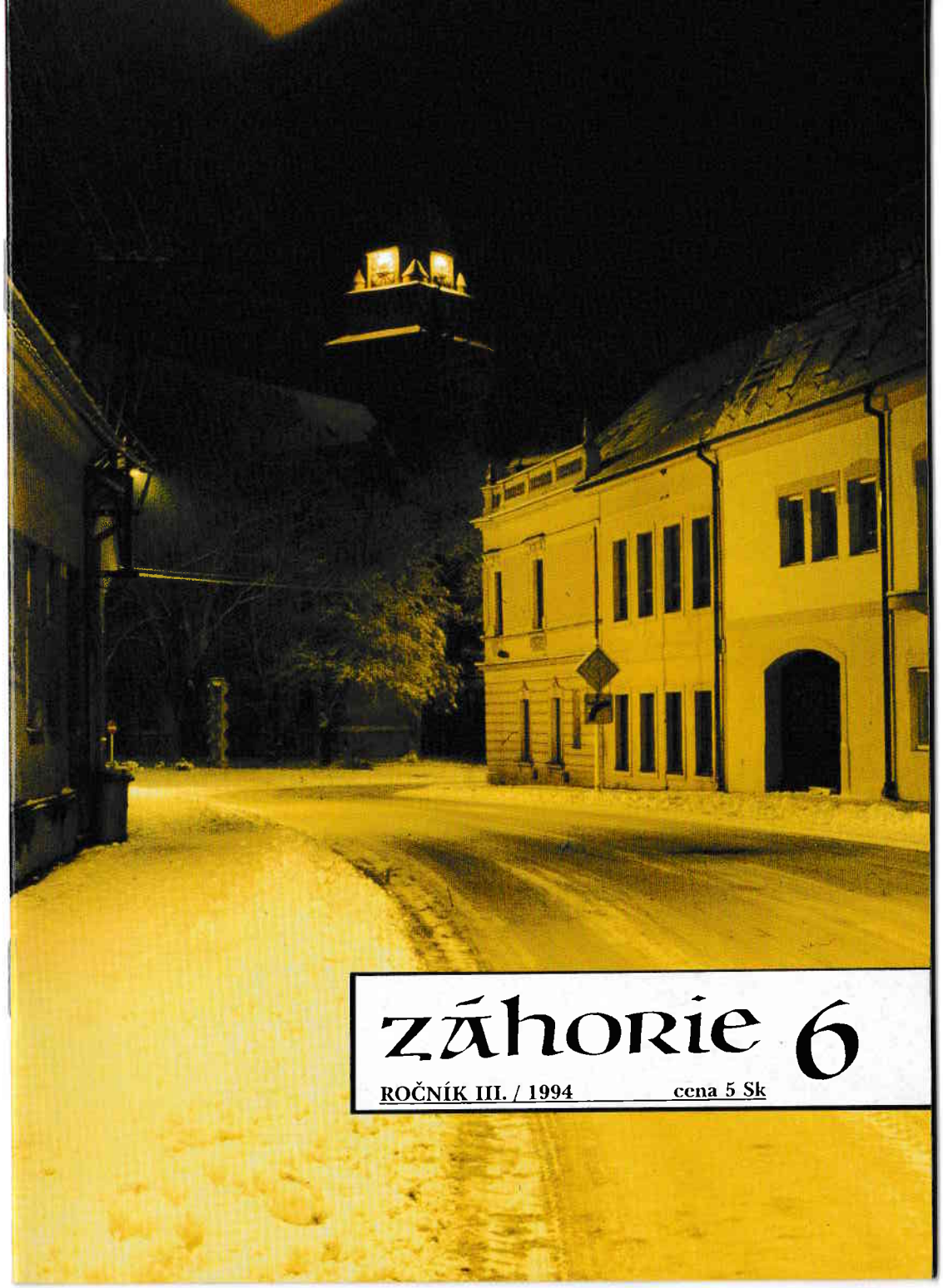

záhorie 6

ROČNÍK III. / 1994 cena 5 Sk

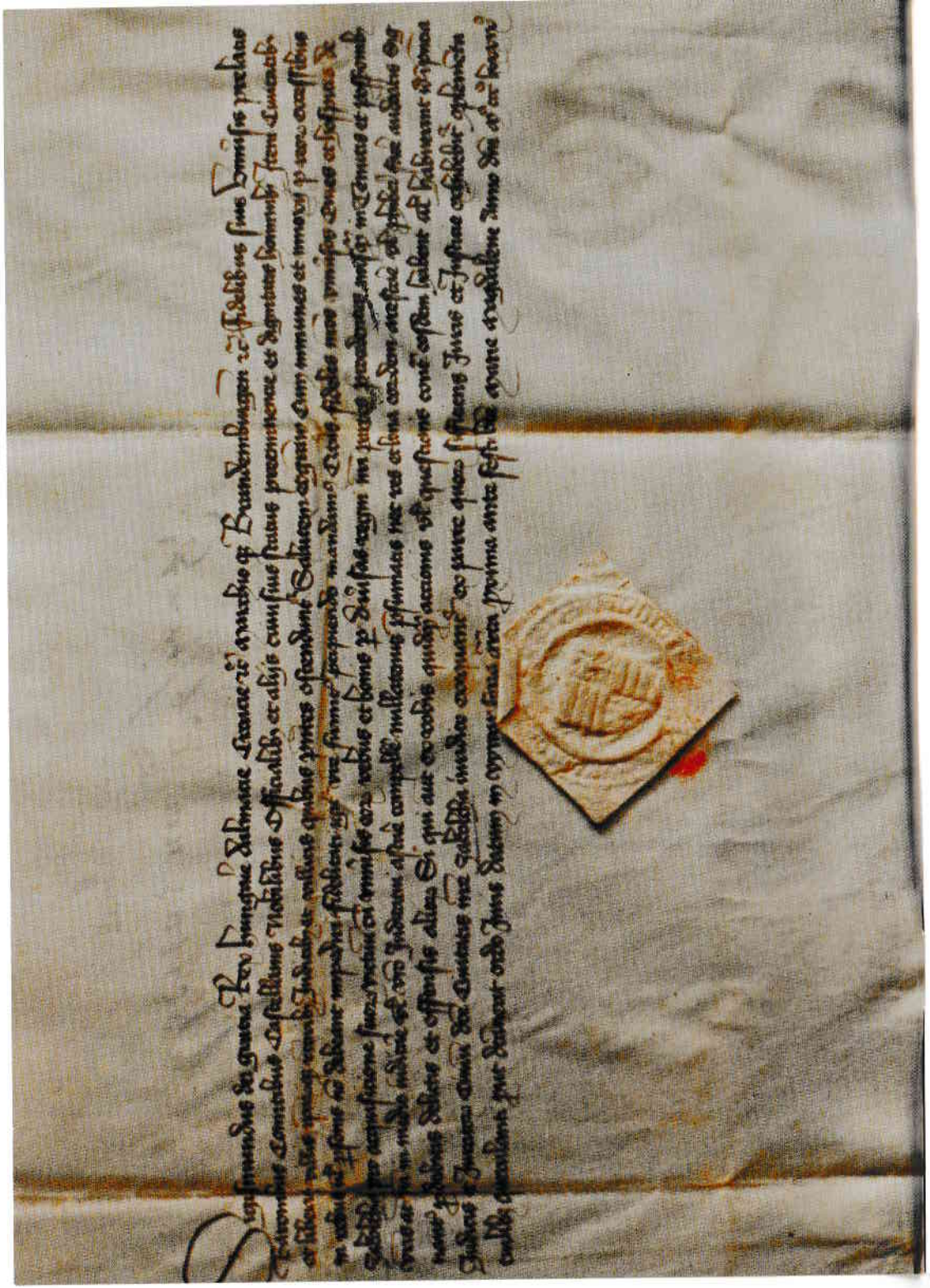

ZÁHORIE

- vlastivedný časopis venovaný dejinám, tradíciám, prírode a kultúre Záhoria.

Vydáva Záhorské múzeum v Skalici

Redaktori:
PhDr. Viera Drahošová
Mgr. Peter Michalovič
Mgr. Vladimír Petrovič
PhDr. Mária Zajíčková
Technická a výtvarná spolupráca:
Antónia Ilenčíková
Jozef Vaníček
Grafická úprava:
Mgr. Vladimír Petrovič
Fotografie:
Ján Pardubský
Riaditeľ ZM:
Mgr. Tomáš Gronský

Na obálke:
Skalica - večer v zime
Kráľovská privilegiálna listina zo ŠOKA v Skalici
Koreszka: Pohľad na Skalicu

OBSAH Č. 6/94

RNDr. Anton Michálek: **Prirodzená obnova populačných zdrojov na Záhorí**
Mgr. Vladimír Petrovič: **Vývoj cestnej siete na Záhorí. 18. storočie**
Martin Vančo: **Šperky zo skalického pohrebiska na Kopečnici**
MVDr. Pavol Hallon: **Prvosienky - najstarší slovenský časopis skalických gymnazistov**
Z histórie našich obcí
Jozef Gašpárek: **Rovensko**
Pavel Proksa: **Pri storočnici ThDr. Jána Ďuroviča**
Ing. Dušan Janota, CSc.: **Básnik Ján Donoval - Tichomír Milkin**
NÁŠ ROZHOVOR
PhDr. Štefan Zajíček: **Desať rokov galérie v Senici**
Z dobovej tlače
Mgr. Peter Michalovič: **Na Vánoce, na Vánoce**
PhDr. Mária Zajíčková: **Dobrý pastier sa narodil...**
SPRÁVY
Nové publikácie
BIBLIOGRAFIA 3. ROČNÍKA ČASOPISU ZÁHORIE

R.Č.OU 10/91. Vychádza 6x ročne.
Časopis v okrese Senica rozširuje prostredníctvom svojich stánkov PNS. Objednávky a predplatné zasielajte na adresu: Záhorské múzeum, nám. Slobody 12, 909 01 Skalica

Podávanie novinových zásielok povolené SP š.p. ZsRP Bratislava č.j. 850 - PO zo dňa 12.4. 1994

Pí 1995

Ďakujeme svojim čitateľom a prispievateľom za priazeň a podporu v roku 1994. Do nového roku želáme pevné zdravie, rodinnú pohodu a veľa úspechov.

Prirodzená obnova populačných zdrojov na Záhorí

Vývoj celkového počtu obyvateľov na Záhorí, ale aj v iných teritoriálnych jednotkách je výsledkom vzájomného pôsobenia prirodzeného pohybu /pôrodnosti a úmrtnosti/ a migrácií /prisťahovania a vysťahovania/ obyvateľstva. Prirodzený pohyb zahŕňa populačné procesy, ktoré súvisia s rozmnožovaním a s odumieraním obyvateľov. Hlavnými procesmi tohto pohybu sú pôrodnosť /natalita/ a úmrtnosť /mortalita/. Pri sledovaní vývoja pôrodnosti a úmrtnosti na Záhorí sme boli závislí od prístupných údajov o pohybe obyvateľov v obciach.

Natalita obyvateľstva

Pomocou relatívnych ukazovateľov /priemerného ročného počtu živonarodených detí na 1 000 obyvateľov/ môžeme v tab. č. 1 sledovať vývoj pôrodnosti v jednotlivých obdobiach.

Tab. č. 1. Vývoj pôrodnosti na Záhorí a v SR v r. 1971-1990

Obdobie	Priemerný počet živonarodených detí na 1 000 obyv.		Počet obcí s vyššou pôrodnosťou ako priemer SR	Počet obcí s nižšou pôrodnosťou ako priemer SR
	SR	Záhorie		
1971 - 75	19.8	19.6	31	57
1976 - 80	20.3	20.2	25	63
1981 - 85	18.0	17.5	26	62
1986 - 90	15.8	16.8	37	51

Ak porovnávame tieto ukazovatele za SR a Záhorie, môžeme vidieť, že ukazovatele sú v prvých troch obdobiach takmer zhodné. V sledovanom období priemerný počet živonarodených detí na 1000 obyv. na Slovensku značne poklesol a bol nižší ako v našom regióne. Zároveň výrazne vzrástol na Záhorí počet obcí s vyššou pôrodnosťou, ako je priemer za SR. V období 1971-75 len v 4 obciach pripadalo menej ako 14 živonarodených detí na 1000 obyv., v období 1976-80 tento počet nedosiahlo 8 obcí a v období 1981-85 to bolo až 18 obcí a v období 1986-1990 to bolo až 34 obcí. Ak v r. 1981-85 v štyroch obciach počet živonarodených klesol na kritickú hodnotu 10 /Hlboké 10,2; Priepasné 10,3; Prietrž 10,7/, v jednom prípade dokonca klesol aj pod túto hodnotu /Košariská 9,5/. V období rokov 1986-90 túto

nízku hodnotu dosiahlo až 19 obcí. Najnižšie hodnoty zaznamenali Rohovské Rybky /6,2/, Jablonka /6,6/, Stará Myjava /7,6/, Cerová /7,8/, Kovalovec /8,4/, Marianka /8,5/ a pod.

Vyššou pôrodnosťou ako je slovenský priemer, sa vyznačujú všetky mestá okrem Myjavy /15,3/, pričom najvyššiu hodnotu majú Malacky /19,3/. Najvyššiu pôrodnosť za posledné dve obdobia sme nezaznamenali v mestách, ale v obciach ako Rohožník /25,8/, Plavecký Štvrtok /21,7/, Prietržka /21,5/, Lakšárska Nová Ves /20,1/. Táto vysoká natalita je spôsobená viacerými faktormi ako napr. imigrácia produktívnej zložky do sídla v dôsledku priemyselnej aktivity /Rohožník/, vekovou skladbou obyvateľstva /Plavecký Štvrtok, Lakšárska Nová Ves/ a pod.

Ak však chceme sledovať vývoj pôrodnosti za jednotlivé roky, musíme použiť ukazovateľ ročnej natality obyvateľstva, pretože predchádzajúce údaje nám vlastne vyrovnávajú rozdiely v jednotlivých rokoch. Na obrázku môžeme sledovať, ako sa menili hodnoty natality a mortality v jednotlivých rokoch. Krivka živonarodenosti stúpala až po rok 1977, kedy dosiahla svoj vrchol. V tomto roku sa na Záhorí narodilo až 4010 detí. Najväčší nárast zaznamenávame v r. 1973, a to až o 323 detí viac ako v r. 1975. Od r. 1977 krivka postupne klesá s výnimkou rokov 1979, 1981, 1983. Prudký pokles pôrodnosti zaznamenávame v r. 1980, 1985 a najnižšiu hodnotu dosahuje v r. 1989, a to len 2692 živonarodených detí.

Mortalita obyvateľstva

Pri sledovaní úmrtnosti v našom regióne môžeme vidieť, že vo všetkých sledovaných obdobiach jej hodnoty sú vyššie ako slovenský priemer. /tab. č. 2/.

Tabuľka č. 2. Vývoj úmrtnosti na Záhorí a v SR v r. 1971-1990

Obdobie	Priem.ročný počet zomrelých na 1000 obyv.		Počet obcí s vyššou úmrtnosťou ako je priemer za SR	Počet obcí s nižšou úmrtnosťou ako je priemer za SR
	SR	Záhorie		
1971 - 75	9,4	11,3	75	13
1976 - 80	9,8	11,8	75	13
1981 - 85	10,1	12,4	72	16
1986 - 90	10,1	11,7	78	10

Tento jav má viacero príčin, z ktorých za najdôležitejšie považujeme zväčšenie podielu staršieho obyvateľstva v dôsledku migrácie produktívneho obyvateľstva do miest mimo región a existenciu viacerých penziónov pre dôchodcov v tomto regió-

ne. Podpriemernú úmrtnosť vykazujú len niektoré mestá /Senica, Skalica, Malacky, Brezová pod Bradlom/, v dôsledku už spomínaných príčin Rohožník a Plavecký Štvrtok a v dôsledku pozitívnej vekovej skladby aj niekoľko menších obcí /Smrdáky, Šajdíkove Humence, Sološnica/. Veľkou úmrtnosťou za posledné dve obdobia sa vyznačujú upadajúce obce, ktorých význam z rôznych príčin neustále klesá /Mokrý Háj 25,1, Borský Jur 22,0, Koválovec 19,6, Bílkove Humence 19,1 a iné/. Z miest vysokú úmrtnosť vykazuje Stupava /23,2/ v dôsledku viacerých príčin, okrem iných je tu umiestnený domov dôchodcov. Absolútne hodnoty úmrtnosti nám vyjadruje krivka zomrelých na obrázku, ktorá má stúpajúci trend. Najnižšiu hodnotu dosiahla v r. 1971, kedy zomrelo 1 821 obyvateľov. Krivka zvoľna stúpa s výnimkou r. 1975, 1978, 1981, 1987, kedy úmrtnosť čiastočne klesla. Najväčší prírastok zomrelých sme zaznamenali v r. 1974, kedy zomrelo až o 148 ľudí viac ako v predchádzajúcom roku. Najviac ľudí /až 2 375/ však zomrelo v r. 1989.

Prirodzený prírastok obyvateľstva

Rozdiel medzi počtom živonarodených a zomrelých v sledovanej regionálnej a časovej jednotke určuje prirodzený prírastok obyvateľov. Obrázok ukazuje absolútne hodnoty prirodzeného pohybu obyvateľstva. Častejšie sa však prirodzený prírastok, podobne ako natalita a mortalita, vyjadruje pomocou relatívnych ukazovateľov, čím sa prekonáva vplyv rozdielneho rozsahu populácie, prípadne rozličných časových jednotiek. Nižší prirodzený prírastok, ktorý je charakteristický pre západné Slovensko je charakteristický aj pre región Záhorie. Je to dôsledok vyššej úmrtnosti a jeho hodnoty sú v prvých troch obdobiach o viac ako 2 % nižšie ako je slovenský priemer /tab. č. 3/.

Tabuľka č.3. Vývoj prirodzeného prírastku na Záhorí v r. 1971-1990

Obdobie	Priemerný ročný prirodzený prírastok na 1000 obyvateľov SR	Záhorie	Počet obcí so záporným prirodzeným prírastkom	Počet obcí s kladným prirodzeným prírastkom
1971 - 75	10,4	8,3	4	84
1976 - 80	10,5	8,4	11	77
1981 - 85	7,9	5,1	29	59
1986 - 90	5,7	5,1	39	49

V poslednom období v dôsledku poklesu prirodzeného prírastku na Slovensku sa tieto hodnoty približujú. Na úrovni obcí len 12 ich dosahuje vyšší prirodzený prírastok, ako je slovenský priemer. Sú to mestá Senica, Skalica, Brezová pod Bradlom, Malacky a vidiecke obce Šajdíkove Humence, Smrdáky /v dôsledku nižšej úmrtnosti/ a obce ako Prietržka, Lakšárska Nová Ves, Plavecký Štvrtok, Záhorská Ves, Rohožník, vyznačujúce sa vysokou natalitou a nízkou mortalitou. Vidíme tiež, že rastie počet obcí, kde reprodukcia obyvateľstva vykazuje záporné hodnoty. V období 1971-75 takéto obce boli len 4, v období 1981-85 ich už bolo 29 a v období 1986-1990 až 39. Najnižšie hodnoty prirodzeného prírastku /vlastne úbytok/ vykazovali obce Mokrý Háj /-15,9/, Cerová-Lieskové /-14,7/, Bukovec /-14,0/ a iné. Z miest záporný prirodzený prírastok vykazovala v poslednom sledovanom období len Stupava /-10,3/.

Záverom možno konštatovať, že záhorský región ako celok sa v sledovanom období vyznačuje schopnosťou prirodzenej reprodukcie obyvateľstva, avšak čo je negatívom, narastá počet obcí so záporným prirodzeným prírastkom. Ak v týchto obciach prichádza zároveň k vysťahovaniu obyvateľstva, vzniká nebezpečenstvo, že upadnú, v horšom prírade zaniknú.

Anton Michálek

Vývoj cestnej siete na Záhorí

18. storočie

Napriek zložitostiam vnútropolitického vývoja Uhorska v 17. storočí vytvárajú centrálne uhorské a dvorské úrady tlak na stoličnú samosprávu, aby dbali na funkčnosť a dobrý stav dôležitých diaľkových ciest, ktorý môžeme doložiť už začiatkom 18. storočia. Po storočí plnom vojen dochádza v priebehu 18. storočia ku konsolidácii hospodárskych pomerov vo východnej časti monarchie. Osvietenské storočie otvorilo dvere i novým praktikám vo výstavbe ciest. V hierarchii ciest majú privilegované postavenie kráľovské cesty. Záhorím prechádzali kráľovské cesty, ktoré poznáme už od 14. storočia. Dráhy kráľovských ciest sa v 18. storočí oproti tým z konca 14. storočia podstatne geograficky transformujú. Kráľovská cesta vedúca z Bratislavy cez Holíč a Skalicu na Moravu je v priebehu 18. storočia prebudovávaná. Z Bratislavy prechádzala cez Lamač, Záhorskú Bystricu do Stupavy. V roku 1783 bola dobudovaná nová trasa kráľovskej cesty zo Stupavy priamo do Malaciek, vyhýbajúca sa okolitým osadám. Tým stará vetva kráľovskej cesty prechádzajúcej zo Stupavy cez Zohor, Láb, Plavecký Štvrtok do Malaciek stráca na význame. V druhej polovici 18. storočia sa tiež vytvára priamy spoj Malaciek a Veľkých Levár, obchádzajúci Gajary, čo bol dôsledok úpadku významu gajarského prievozu do Rakúska. Z Veľkých Levár viedla kráľovská cesta do Moravského Jána, odtiaľ na Šaštín a cez Petrovu Ves na Holíč a Skalicu. Po získaní panstva Holíč manželom Márie Terézie Františkom Lotrinským od Jozefa Czobora v roku 1736 sa vytvárajú podmienky pre výstavbu novej vetvy kráľovskej cesty z Moravského Sv. Jána cez Kúty a Kopčany do Holíča.

Druhá kráľovská cesta prechádzajúca Záhorím bola známa Česká cesta, ktorá viedla od Trnavy na Senicu cez Holíč a Skalicu ďalej na Moravu. V druhej polovici 18. storočia je budovaný nový úsek tejto cesty cez priesmyk na Bielej hore, spájajúci priamo Trstín s Jablonicou. Zo Senice viedla kráľovská cesta cez Rybky a Oreské do Radošoviec. Z Radošoviec išla pôvodne cez Popudiny smerom na Prietržku, Vrádište a Skalicu, ale v priebehu 18. storočia tento smer upadá a na význame získava smer Trnovec - Holíč.

Tieto kráľovské cesty a ďalšie dôležité komunikácie, či už z hospodárskeho alebo vojensko-strategického hľadiska sa postupne vyčleňujú z celej cestnej siete. Sú pod starostlivou kontrolou Krá-

ľovskej miestodržiteľskej rady i samotného panovníka. Potvrdzujú to mandáty kráľa Karola III. o reparácii ciest a mostov na kráľovských cestách vydané pre Nitriansku stolicu v roku 1717, pre Bratislavskú stolicu v rokoch 1716 a 1720. Tieto cesty získavajú rozličné privlastky podľa toho, k akému účelu najviac slúžili, alebo z akého aspektu sa spomínajú. Tak sa stretáme s cestami obchodnými (commercialis), vojenskými (militaris) a poštovými (postalis).

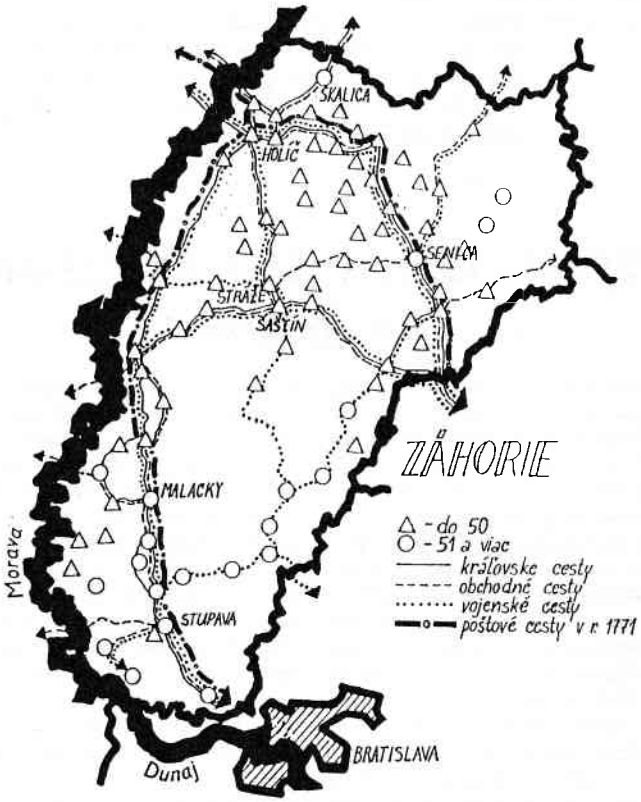

Cestná sieť v období pol. 16. - do konca 18. storočia
Osídlenie v roku 1710, (podľa Atlasu SSR. IX/30, s. 118)

Okrem spomínaných kráľovských ciest, ktoré boli zároveň cestami vojenskými, obchodnými i poštovými, vedú zo Záhoria tri hlavné obchodné cesty do Rakúska, a to stupavská cez Marchegg do Viedne, gajarská cez Deutsch Wagram do Viedne a holíčska, smerujúca do Viedne cez Moravský Sv. Ján a Hohenau.

Na Moravu viedla obchodná cesta zo Sobotišťa cez Vrbovce na Javorník a cesta z Holíča na Hodonín. Význam spoja Holíč - Hodonín podstatne vzrástol po vybudovaní novej cesty v roku 1785, ktorej stavbu začal v roku 1751 gróf Jozef Czobor.

Poštové cesty spájajúce Záhorie s okolitým územím boli dve. Naprieč Záhorím viedla poštová cesta totožná s kráľovskou cestou Bratislava - Holíč, pokračujúca do Brna. Poštové stanice na tejto ceste boli Stupava, Malacky a Moravský Sv. Ján. Druhým poštovým spojom prechádzajúcim Záhorím bol spoj využívajúci kráľovskú cestu od Trnavy po Holíč. Na prechod cez rieku Moravu využívali oba spoje ešte v roku 1770 kátovský trajekt.

Na osobitnú skupinu ciest sa v 18. storočí vypracovali cesty vojenské. Z vojensko-strategického hľadiska bola najdôležitejšia cesta Bratislava - Stupava - Malacky - Veľké Leváre - Moravský Sv. Ján - Kúty - Holíč, ktorú zdvojovala cesta Bratislava - Stupava - Lozorno - Pernek - Rohožník - Studienka - Šaštín - Petrova Ves - Holíč. Dôležité boli brody, prievozy a mosty cez rieku Moravu[1] a priechody cez Malé Karpaty.[2] V pozornosti vojenských úradov bola cesta Lozorno - Rohožník - Sološnica - Prievaly - Jablonica - Senica - Sobotište - Vrbovce, smerujúca na Moravu a cesta Prievaly - Borský Mikuláš - Šaštín - Stráže - Kúty - Brodské, kde bol prievoz cez rieku Moravu do Lanžhota. Výzva Kráľovskej miestodržiteľskej rady z roku 1746 na opravu ciest v bratislavskej stolici a ich prispôsobenie predpísanej šírke nám dokumentuje zvýšené nároky na cestnú sieť spôsobené zmenami v armáde. Vznikli nové špecializované jednotky, medzi ktorými najmä delostrelectvo potrebovalo k svojim presunom cesty a mosty s určitými parametrami. Preto dochádza k ďalším úpravám ciest a mostov na strategicky dôležitých smeroch.[3] Sieť hlavných ciest 18. storočia nadobudla istú technickú úroveň. Brody a drevené mosty cez rieky a riečky sú nahradzované kamennými a od druhej polovice 18. storočia tehlovými mostami, ktorých počty rastú veľmi rýchlo.[4] Novobudované cesty boli technicky dokonalejšie. Kráľovská cesta Stupava - Malacky dokončená v roku 1783 sa budovala s tehlovými priekopami a s mostíkmi na odtekanie vody. Jej povrch bol štrkový. Cesta Holíč - Hodonín, s budovaním ktorej sa začalo v r. 1751 (dokončená bola v r. 1785), viedla močaristým terénom zaplavovaným riekou Moravou, a preto bola riešená ako súbor tehlových mostov navzájom spojených hlineným násypom.

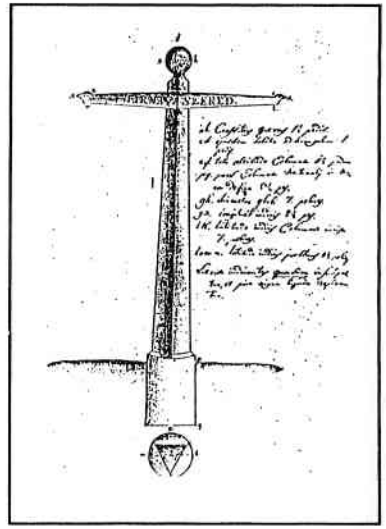

Nákres smerovej tabule na obchodných a poštových cestách z roku 1787

Veľký vplyv na konštituovanie regionálnej cestnej siete, akú nám dokladajú pramene 18. storočia, mala existencia veľkých šľachtických panstiev a postavenie ich hospodársko-správnych centier. Tieto strediská panstiev sa vytvorili z mestečiek a dedín ležiacich väčšinou na diaľkových cestách, čím fungovalo ich napojenie na nadregionálne trhy. Zároveň na seba sťahovali miestnu cestnú sieť, pravda, ak neboli starými hospodárskymi centrami.

V Uhorsku bola stavba a údržba verejných stoličných ciest úlohou stolíc, poprípade niektorých panstiev, ktorým štát poskytol príspevok, alebo udelil mýtne práva viažúce sa k cestám alebo niektorým ich objektom, prevažne mostom, spojené s povinnosťou udržovať danú cestu alebo

most v náležitom stave. Stolice si vytvárajú administratívu, ktorej úlohou bolo dozerať na dobrý stav stoličnej cestnej siete. Vytvára sa funkcia hlavného cestného inšpektora, ktorý bol nadriadený cestným inšpektorom slúžnovských okresov. Najnižšou zložkou tejto administratívy boli cestári, ktorí sa zmluvne zaväzovali opravovať a udržiavať zverené úseky ciest, za čo boli platení. Odborným pracovníkom projektujúcim nové cesty a kontrolujúcim stav už existujúcich bol stoličný inžinier.[5] Na úrovni stolíc sa vydávajú rôzne úpravy a pomôcky, ako úprava na výpočet spo-

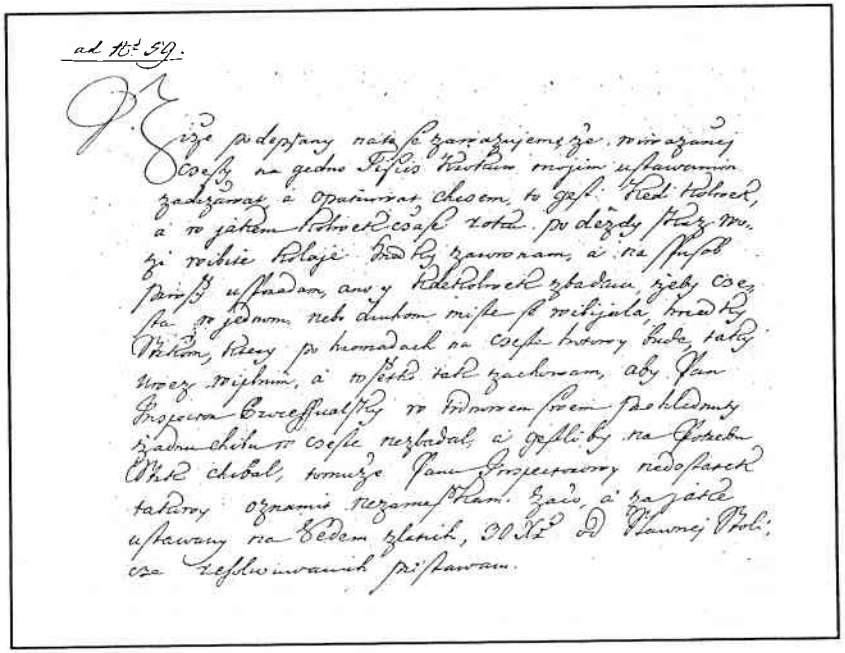

Koncept zmluvy úradu nitrianskej stolice s anonymným cestárom z roku 1799

treby materiálu a finančných nákladov pri stavbe mostov, úprava o obstarávaní nástrojov na budovanie ciest, úprava o smerových tabuliach na poštových a obchodných cestách. Robia sa rôzne súpisy a zoznamy ciest a mostov, výkazy o ich stave, ktoré potom slúžili ako podkladový materiál, z ktorého vychádzali direktívne zásahy centrálnych úradov do cestnej politiky stolíc.[5]

Vývoj diaľkových ciest v poslednom sledovanom období bol najviac ovplyvnený technickým pokrokom, ktorý umožnil pri stavbe ciest využívať nové stavebné metódy a techniky. Tiež miestna cestná sieť vďaka možnostiam jednotlivých panstiev a ich hospodárskej činnosti sa skvalitňuje. I na týchto cestách sa budujú kamenné mosty, postranné priekopy a prícestné aleje. Cesty sú rozdelené na verejné-stoličné a súkromné-panské, ktoré spravujú panstvá vo vlastnej réžii. Nad dôležitými diaľkovými i regionálnymi cestami drží ochrannú ruku štát.

Vladimír Petrovič

Poznámky:

1. Most na ceste Holíč - Hodonín, prievozy Moravský Sv. Ján - Hohenau a Devín.
2. Priechody Prievaly - Tristín, Pernek - Pezinok.
3. Jasne to dokumentuje správa stoličných úradníkov o úprave ciest a mostov v chotári Moravský Sv. Ján pre potreby delostrelectva.
4. Z výkazu verejných ciest a mostov v stolici vyplýva, že na verejných stoličných cestách Záhorského slúžnovského okresu bolo v roku 1771 94 kamenných a 3 tehlové mosty.
5. Boli to predovšetkým nariadenia a intimáty Kráľovskej miestodržiteľskej rady na opravu ciest a ich údržbu.

Pramene a literatúra:

Štátny oblastný archív v Bratislave, fond Kongregačné písomnosti.
Štátny oblastný archív v Nitre, fond Kongregačné písomnosti.

Hallon, P.: Poštovníctvo na Záhorí. Bratislava 1988.
Húrský, J.: Osobní doprava na Slovensku v první polovine 19. století. Geografický časopis, 16, 1964, s. 3-7

ŠPERKY ZO SKALICKÉHO POHREBISKA NA KOPEČNICI

Veľkomoravský mohylník z 9. - 10. stor. na Kopečnici patrí geograficky, ale aj svojím bohatým inventárom šperkov do okruhu najväčších veľkomoravských metropolí - Mikulčíc, Starého Města a Pohanska. Väčšina šperkov zo skalického mohylníka má najbližšie analógie z pohrebiska v Starom Městě - Na valách. Na základe tohto faktu je zrejmé, že tu nežilo len spoločenstvo chudobných roľníkov zabezpečujúcich tieto väčšie centrá, ale že išlo o privilegovanú vrstvu zámožných remeselníkov alebo obchodníkov, úzko spätých s najvyššou veľkomoravskou komunitou.

Väčší systematický výskum na mohylníku vykonal v rokoch 1943 - 1944 V. Budinský-Krička, ktorý preskúmal 38 mohýl, pričom v 18 hroboch sa nachádzali šperky. Bolo to 37 náušníc, 13 prsteňov, 4 páry gombíkov a 8 náhrdelníkov zložených zo 7 - 83 sklených perál. Tieto môžeme rozdeliť do dvoch typologických skupín; na šperky podunajské a byzantsko-orientálne.

Podunajský šperk, ktorý sa vyskytoval v rustikálnom prostredí, nadväzuje na provinčnú šperkársku tradíciu v Podunajsku už od doby rímskej. Je typický použitím medených a bronzových materiálov a nenáročných šperkárskych techník, najčastejšie odlievania. Sú to jednoduché krúžkovité náušnice a náušnice so špirálovými príveskami ukončenými guľôčkou. Prstene sú plechové, pásikové, s okrúhlym alebo kosoštvorcovým štítkom zdobeným gravírovanou alebo vbíjanou puncovanou geometrickou výzdobou. Tento druh sa vyskytoval v 1. pol. 9. stor., ale hojne aj v 2. polovici 9. storočia.

Byzantsko-orientálny šperk sa oproti predchádzajúcemu vyskytuje vo vyššom dvorskom alebo mestskom prostredí. Už z názvu tohoto typu vyplýva, že má svoje korene v neskororímskom a byzantskom umeleckom remesle, obohatenom o niektoré orientálne formy a techniky. Vyznačuje sa použitím drahých kovov - zlata a striebra a náročných šperkárskych techník, predovšetkým granulácie a filigránu. Najčastejšími typmi sú hrozienkové náušnice s príveskami zloženými z viacerých guľôčiek, ďalej bubienkové, hviezdicové a lunicové náušnice bohato zdobené granuláciou a filigránom. Jediný prsteň byzantsko-orientálneho typu nájdený na tomto pohrebisku je

krásnym a honosným exemplárom šperkárskej produkcie. S butónom so vsadeným drahým kameňom lemovaným granuláciou a filigránom je skutočným skvostom šperkárstva tohto obdobia. Najväčšia produkcia týchto typov šperkov nastáva koncom 9. stor. a v 1. pol. 10. stor.

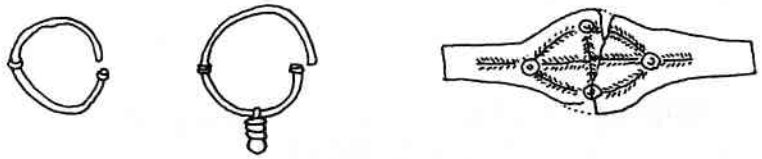

Typy podunajského šperku.

Samostanú skupinu tvoria gombíky, ktoré svojou funkciou na spínanie odevu spĺňajú viac parametre súčasti odevu ako šperku. Symbolika gombíka ako atribútu spoločenskej privilegovanosti, ako aj použitie výzdobných techník a dekorácií, vytvára z veľkomoravského gombíka výnimočný element formálnej a technickej vyspelosti umeleckého remesla 9. - 10. stor. na našom území. Na skalickom mohylníku sa nachádzajú najčastejšie gombíky s jedno-

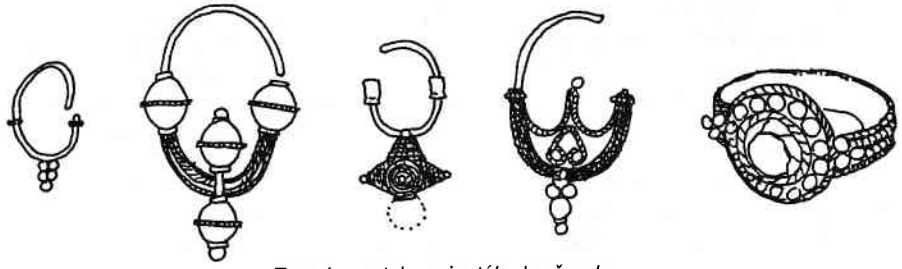

Typy byzantsko-orientálneho šperku.

duchou geometrickou výzdobou. Jeden gombík však vyniká svojím vytepávaným štylizovaným motívom v medailónovom rámovaní. Tento druh gombíkov nadväzuje na tradíciu helenistickej, neskorosasánovskej a ranoislamskej toreutiky, čo potvrdzuje výzdoba na hrdle zlatého džbánu z Iránu alebo Iraku datovaného do 10. storočia. Džbán sa nachádza vo Freer Gallery of Art vo Washingtone a predstavuje jeden z mála zlatých zachovaných predmetov z ranoislamského obdobia Bújovcov, ktorí sa snažili oživiť zašlú slávu iránskych zlatníkov. Na gombíku zo Skalice dochádza ku geometrickému štylizovanému rozkladu palmetového ornamentu, ktorý je v našom prostredí značne orientálny a formovo nenachádza bližšiu analógiu medzi širokou plejádou moravských gombíkov. Podobne aj ornito-animálna výzdoba gombíka zo Starého

Města (na ktorom je zobrazený vták držiaci v zobáku list) je nápadne podobná medailónovej výzdobe hrdla tohoto iránsko-irackého džbánu. Zarážajúca podobnosť týchto dekorácií tak rozdielnych kultúrnych okruhov poukazuje na určitý kontakt medzi týmito oblasťami, sprostredkovaný buď obchodníkmi prichádzajúcimi z Arábie, alebo pohybom nomádskych etník.

Keď hovoríme o veľkomoravských šperkoch, nemožno nespomenúť jeden z najrozšírenejších druhov, ktorým sú náhrdelníky. Sú typickým predstaviteľom ženských šperkov, vyskytujúcich sa len v bohatších hroboch vyššie situovanej sociálnej vrstvy, čo dokazuje, že neboli bežnou súčasťou ľudového kroja. Boli vyrábané zrejme na tradíciách rímsko-provincionálnych sklární. V 9. - 10. stor. nastáva rozkvet ich produkcie vo variabilných formách a výrobnej technológii. Výnimku tvoria dvojité súdkovité perly z fúkaného skla, ktoré nemajú obdobnú paralelu na už spomínaných nekropoliach na Morave. Najbližšími analógiami sú perly z karolínsko-otonských pohrebísk v Hornom Falc-

Rozkreslený ornament skalického gombíka a gombík zo Starého Města

ku. Unikátnym nálezom je aj náhrdelník s jantárovou perlou, ktorá sa vyskytuje len zriedka a len na niektorých veľkomoravských pohrebiskách, čo potvrdzuje obchodné styky s pobaltskou oblasťou. Na základe formálno-štýlovej analýzy šperkov z pohrebiska na Kopečnici vyplýva, že tradičné datovanie do 9. stor. môžeme pokojne posunúť do polovice 10. storočia. Podkladom k tomuto datovaniu môže byť komparácia výzdobných a technologických postupov výroby šperkov, zhodná s nálezmi fragmentov ozdôb z pokladov zlomkového striebra na severe.

Tieto poklady sú datované arabskými dirhemami do 10. stor., ktoré nám potvrdzujú obchodné kontakty s Orientom. Toto datovanie nám však dobre potvrdzuje aj už spomínaný džbán z Iraku alebo Iránu a svedčí aj o vplyvoch ranoislámskeho umenia prichádzajúcich k nám nezávisle z Byzancie.

Martin Vančo

Použitá literatúra:

Benda,K.: Současný stav studia zlatých nádob ze Sannicolau Mare. Slov. arch. 1965, s. 399 - 410. Budínsky-Krička,V.: Slovanské mohyly v Skalici. Bratislava 1959.
Dostál, B.: Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě. Praha 1966.
Grube,J.: Islamské umenie. Bratislava 1973.
Hrubý,V.: Staré město, velkomoravské pohřebiště na Valách. Praha 1955.
Niederle,L.: Příspěvek k vývoji byzantských šperků ze 4. - 10. stor. Praha 1930.

PRVOSIENKY
najstarší slovenský časopis skalických gymnazistov

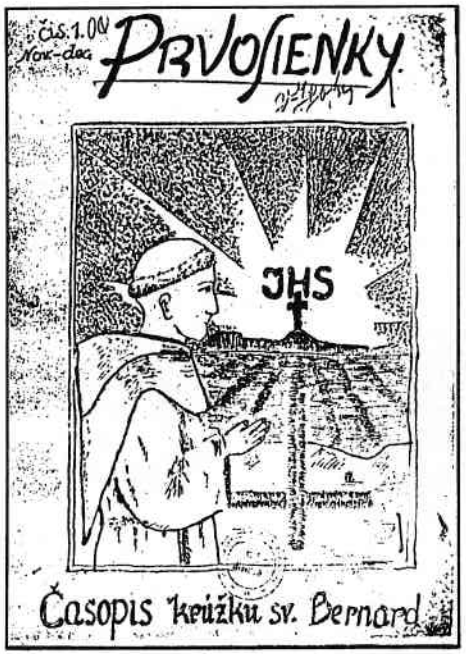

Dnes snáď žije už iba jeden pamätník toho, že na skalickom gymnáziu študovalo v tridsiatych rokoch 20. storočia veľa klerikov františkánskeho rádu. Keďže ich malacká stredná škola v kláštore "Filozofia" nemala právo verejnosti, jej vysvedčenia nemali pred štátnymi orgánmi právoplatnosť, rád posielal nadaných klerikov do Skalice. Tuná si dokončili gymnaziálne štúdiá právoplatnou maturitnou skúškou na miestnom gymnáziu.

V dobách môjho štúdia na skalickom gymnáziu často som obdivoval staré tablá, ktoré viseli na chodbe a v riaditeľni. Spoznal som na nich rad mojich profesorov a známych pátrov z malackých gymnaziálnych štúdií. Medzi nimi i svojho vtedajšieho skalického profesora P. Emanuela Jozefa Cubínka, ktorý nás učil taliančinu. Normalizátori tablá odstránili a zničili. Škoda, dnes by mohli byť ozdobou ústavu.

Vtedy sme nevedeli nič o živote a pôsobení týchto františkánskych klerikov. Bohužiaľ o ich študentskej činnosti nie je zmienka ani v Pamätnici gymnázia vydanej v roku 1992 pri príležitosti 330. výročia ústavu pod názvom *"Tristotridsať rokov skalického gymnázia"*. Autor sa venoval iba minimálne dejinám gymnázia za prvej republiky. Keby sa nimi bol zaoberal hlbšie, bol by zistil, že na gymnáziu nebol iba Samovzdelávací krúžok dr. Pavla Blahu a dr. Okánika. Bol by zistil, že v rokoch 1932-34 existoval i samostatný samovzdelávací krúžok na gymnáziu študujúcich františkánskych klerikov, ktorý sa nazýval **Samovzdelávací krúžok sv. Bernardína.** Nebol iba pasívnym údom skalickej pospolitosti, ale sa zapojil i do tradičnej gymnaziálnej literárnej činnosti. Členovia krúžku vydávali vlastný časopis, ktorý nazvali **PRVOSIENKY.**

Prvé číslo vyšlo v novembri 1932. Celkove vyšli dva ročníky. Ako sa z tiráže dozvedáme, mali vychádzať dvojmesačne. Majiteľom a vydavateľom bol už spomínaný Samovzdelávací krúžok sv. Bernardína františkánskych klerikov v Skalici.

Dňa 23. septembra 1932 sa konala prvá - ustanovujúca schôdzka krúžku, na ktorej sa rozhodovalo o jeho názve, volili sa funkcionári a redakcia časopisu. Za šéfredaktora bol zvolený fráter Emanuel Jozef Cubínek, za predsedu krúžku fráter Dionýz Tomašovič. Prvú zmienku o Prvosienkach priniesol zborník, ktorý napísal františkánsky historik P. dr. Vševlad Gajdoš. Bol vydaný v USA v roku 1979 pod názvom *"Františkáni v slovenskej literatúre"*. Vydala ho Prvá katolícka jednota slovenská v Clevelande Ohio. V ňom dr. V. Gajdoš, sám

účastník, spomína skalické Prvosienky.

V Univerzitnej knižnici v Bratislave som našiel kompletný I. ročník tohoto časopisu. Je to asi jediný zachovaný exemplár a pochádza z pozostalosti dr. V. Gajdoša, lebo františkánske knižnice boli rozparcelované na všetky strany. S úctou som bral do ruky túto útlu knižočku. Časopis je hektografovaný fialovou farbou, ako to vtedy bolo možné. Písaný je ručne. Čo ma prekvapilo, bolo veľké množstvo ilustrácií. Každé číslo malo celostránkovú ilustráciu titulnej strany a bolo veľmi dobre adjustované. Jeho, pre nás dnes povedané, *"chybou"* je, že príspevky nie sú podpisované plným menom, ale iba skratkami, ktoré sa mi však podarilo vylúštiť. Pri odhaľovaní pamätnej dosky P. Emanuelovi Cubínkovi na skalickej fare, prihovoril sa mi onen P. Dionýz Tomašovič, prvý predseda krúžku sv. Bernardína, spolupracovník P. Emanuela Cubínka, posledný žijúci *"Prvosienkár"* a člen krúžku. Hoci sa pomaly blíži k deväťdesiatke, je stále literárne činný. Máva pravidelné úvodníky v hlohoveckom farskom časopise, napísal ich už 220. Požiadal som ho o pomoc pri identifikácii autorských značiek. Potvrdil moje domnienky. Týchto neskorších pátrov som skoro všetkých neskôr poznal. Značka -ik- patrila dr. Teodorikovi Zúbkovi, Malačanovi a neskoršiemu autorovi veľmi mnohých prác z oboru teológie a histórie. *"Miroslav B"* bola značka môjho neskoršieho profesora dr. Bonaventúra Buca, spisovateľa a prekladateľa. *"Kalist"* bol P. Kalist Figura z Malaciek, *"Aurel"* P. Aurel Gecík, taktiež neskorší profesor v Malackách. *"Fraštačan"* bol sám P. Dionýz Tomašovič a -eml- bol samozrejme šéfredaktor, náš P.Emanuel Cubínek, ktorý podľa slov P. Dionýza Tomašoviča, robil do časopisu i ilustrácie.

Po ilustrovanej titulnej strane nasleduje obsah čísla a za ním príspevky. Boli to verše i próza /vlastné, alebo preložené/, rubrika so žartami a samozrejme i *"Odkazy redakcie"*. Čísla mali formát asi polovice dnešného formátu A4 a rozsah 16 strán.

Zaujímavý je popis prvej schôdzky krúžku: *"Všeobecný ráz schôdze bola živosť - kritika stíhala kritiku"*. /Boli to už najmenej sextáni/. Fráter Dionýz - predseda naznačil smer práce krúžku: *"Rehoľný kňaz sa musí všestranne vzdelávať a naučiť verejne vystupovať, aby mohol zdarne pôsobiť."* Fráter Teodorik sa svojou prednáškou snažil doplniť a rozšíriť naše poznatky o bratskom národe chorvátskom a podal stručný náčrt chorvátskej literatúry.

Fr. Kalist predniesol báseň Rudolfa Dilonga *"Pod skorušinou."* Kritik ocenil nielen prednes, ale i voľbu básne. Ako som pátra neskoršie poznal, bol výborným recitátorom a spevákom, a preto i pochvala prednesu básne. Fr.Emanuel oboznámil poslucháčov o činnosti františkánov na poli rekatolizačnom. Nakoniec kvarteto zahralo skladbu *"Lastovičky"*.
Z tohoto programu vidíme, že obsah schôdzky sa temer ničím nelíšil od tých schôdzok, ktoré sme potom na gymnáziu mávali my, bol však medzi nami rozdiel 10 rokov.
Po maturite odišli klerici na františkánsku teologickú fakultu do Bratislavy. Tam si zase založili Krúžok sv. Bernardína a začali vydávať časopis **Františkánsky obzor**. Už v 1. čísle uverejnil svoje básne P. Emanuel Jozef Cubínek a svoju prvú prózu P. Dionýz Tomašovič. Takto pokračovali vo svojej literárnej činnosti. Prispievali do neho nielen oni, ale i rad ďalších, najmä básnik Svetloslav Veigl. Stal sa z neho vynikajúci literárno-estetický časopis, po ktorom môžeme siahnuť ešte dnes. Je v ňom mnohé, čo nás môže svojou aktuálnosťou zaujať. Vychádzal 14 rokov, striedavo v Bratislave a v Žiline podľa toho, kde sa ich teologická fakulta práve nachádzala. Zanikol úradným zákazom v roku 1950.
Prvosienkári odpočívajú na rôznych cintorínoch doma i v zahraničí /dr. Bonaventúra Buc a dr.Teodorik Zúbek v USA/. Posledný žijúci, bývalý predseda P. Dionýz, dožíva vo svojom kláštore v Hlohovci, pokračujúc už 63. rok vo svojej literárnej činnosti. Preto bolo potrebné oboznámiť najmä skalických študentov /bývalých i dnešných/, že tu niečo bolo, čo predchádzalo ich dnešným literárnym snahám a dalo národu rad vynikajúcich literátov a vedcov.

Pavol Hallon

Z histórie našich obcí

Rovensko

Ako deti sme často hovorievali riekanku: "*Rybky, Rohov, Rovensko, to je celé Slovensko!*" Z tejto trojice si Rybky pripomenuli tento rok 600 rokov svojho trvania a Rovensko 555 rokov.

Rovensko sa nachádza vo vzdialenosti 4,5 km severne od okresného mesta Senica. Po prvý raz sa spomína v roku 1439 ako príslušenstvo hradu Branč.

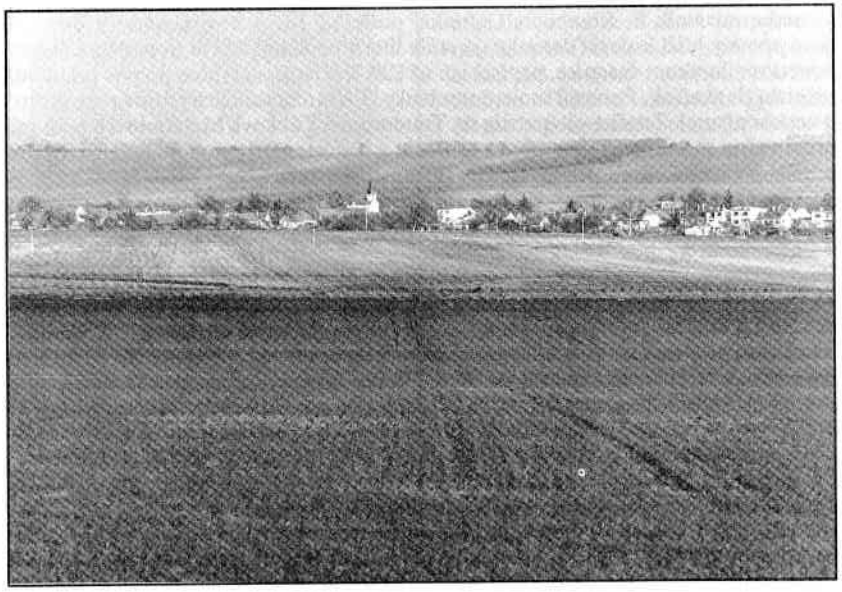

Ako sa píše v "Pamätnej knihe obce" so zápisom z roku 1938, o vzniku obce nie je nič známe. Podľa rozprávania ľudí na mieste terajšej obce bola hora. Tam, kde stojí dom č. 76, sa nachádzala údajne horáreň, pred ktorou bola studnička, a pretože bola na rovinke, dostala meno Rovenka. Potom i neskôr vzniknutá osada, terajšia obec, dostala pomenovanie podľa tejto studničky. Názov obce si v podstate zachováva v historickom vývoji pôvodný ráz. V roku 1446 sa obec spomína pod názvom Rowenzko, 1533 Rowenka, 1808 Rowensko, maďarsky Rovenskó-Berencsróna. Je to hromadná cestná dedina, ktorej jadro tvorí potočná zástavba. Domy z I. pol. 20. storočia sú väčšinou murované, stavané na šírku do ulice s podbránou.

Počiatky osídlenia chotára siahajú až do mladšej doby kamennej - neolitu. Povrchové archeologické nálezy potvrdzujú kontinuitu osídlenia od neolitu až do doby rímskej. Najpočetnejšie nálezy sú z lokality Močiare, kde častými nálezmi sú keramické črepy, prasleny, kamenné náradie, kusy mazanice. Kamenné sekerky boli nájdené spolu s kamennými črepmi na lokalite Jedenásta. Keramické črepy sa tiež našli na lokalitách Vinohrady, Pod brehom, Záhony. Nálezy praslenov a časti závaží potvrdzujú výrobu textilu, fragmenty cedidiel zase svedčia o bežnej výrobe mliečnych produktov.

Kolkovaný črep, pazúrik, bridlica a jarozit poukazujú na výmenný obchod, ktorému napomáhali prastaré obchodné cesty s trasami vedúcimi blízkym okolím.

Rovensko bolo vždy malou obcou. V roku 1452 malo 16 poddanských usadlostí. V súpise port v Nitrianskej stolici sa roku 1533 o majetok v obci delili Žigmund Korlátsky, ktorému patrilo 10 port, jeden sudca /richtár/, päť chudobných, jeden slobodník, jeden pastier a tri opustené usadlosti. Peter Korlátsky vlastnil 4 porty, troch chudobných a tri opustené usadlosti.

Roku 1545 mal brančský zemepán František Nyáry v Rovensku 10 poddaných sedliakov. 16. júla 1769 sa konala v Rovensku urbárska tabuľa. Vtedy bolo v obci až sedem zemepánov, ktorí sa o majetok delili takto: gróf Jozef Nyáry 22 sedliakov a 17 želiarov, barón Horecký troch sedliakov a jedného želiara, FiloIštván jedného sedliaka, Juraj Hávor jedného sedliaka a jedného želiara. Gulík Jánoš dvoch sedliakov a šiestich želiarov, Petbeker Štván dvoch sedliakov, Marsinay Ferenz jedného sedliaka, celkom to bolo 32 poddaných sedliakov, 15 želiarov a 11 podželiarov.

V minulosti vlastnili v obci majetky i ďalšie rodiny ako napr. Apponyiovci, Majthényiovci, Motešickí, Peťkovci, Jeszenákovovci, Révayovci, Windischgrätzovci. V roku 1892 tu mal majetky Hávor, Petrovics, Tomcsányi, Török, Horecký a do roku 1923 tu patrili dva majery veľkostatkárovi Kuffnerovi.

V roku 1869 žilo v obci 466 obyvateľov, v roku 1900 - 485, 1940 - 572, 1948 - 670, 1970 - 530 a v roku 1994 necelých 400 obyvateľov.

Rovensko patrí medzi obce, ktoré ako jedny z prvých získali obecnú samosprávu. V 15. storočí získalo spolu so Senicou a Gbelami obecný znak, ktorý tvorí Madona s dieťaťom a po okraji nápis SIGNUM + OP + Rovnsco.

Chotár obce bol v minulosti posiaty močiarmi a pokrytý lesom, ktorý bol postupne vyklčovaný. Posledné močiare boli zmeliorované v roku 1933.

Niektoré názvy chotárnych častí: Zelnice, Hájičky, Špice, Diely nad Pivovárom, Splavky, Zezuliny, Kruhy, Kadupky, Močiare, Vinohrady, Háj, Drahy, Lose, Jabloňové, Vihon, Záhumenice, Honce, Hanzluvka, Závlaka, Rybník, Bahno, Pastírna, Záhony, Peštvárka.

Na stavebné pamiatky je obec chudobná. V strede obce sa nachádza klasicistická kaplnka postavená v roku 1846. Je to pomerne malá murovaná jednoloďová stavba obdĺžnikového pôdorysu s polkruhovo zakončeným presbytériom. Hlavný oltár s obrazom "*Nanebovzatia Panny Márie*" je neorománsky z konca 19. storočia. Na cintoríne ev. cirkvi a. v. sa nachádza "Božia muka" postavená v roku 1866 na pamiatku zúrenia cholery v obci, kedy zomrelo 28 obyvateľov /v roku 1831 zomrelo až 99 obyvateľov/.

V roku 1932 bola postavená veža kostola ev. cirkvi a.v., ku ktorej bola roku 1969 pristavená modlitebňa. Najnovšou dominatou obce je kostol r.k. cirkvi postavený v roku 1994.

Živelné pohromy sa v minulosti obci nevyhýbali. Za povstania Štefana Bočkaia začiatkom 17. storočia v roku 1608 bola obec úplne vypálená. Na oheň doplatili i habáni, ktorí sa usadili v obci okolo roku 1547 na pozvanie grófa Nyáryho de Bedegh, brančského zemepána. Ich dvor bol vypálený oddielmi Gabriela Bethlena, ustupujúcich od Hodonína 21. novembra 1623. Jedinou po nich zachovanou pamiatkou zostal len názov chotárnej časti - Kopánky habánske.

Veľa obyvateľov obce má zemianskych predkov. Boli to napr. rodiny Šaraboková, Štefanovičová, Ivácková, Savarová, Ňukovičová, Peričková, Machová, Mrázková, Markovičová. Zo starších zemianskych rodín sú známi niektorí študujúci na Trnavskej univerzite. V roku 1658 to bol Kovachich Andreas, Slavus Reunsencic ex comit Nit-

riensis, 1660 Necz Nicolaus, Panon de Rovensko. 1674 Gersich Paulus nobilis Rovenczkovensis.

Podľa rohovskej matriky sa v Rovensku vyskytovali v rokoch 1684 až 1700 tieto priezviská: Dujmovicz, Masar, Czech, Šaribok, Kalamen, Necz, Nimnicky, Vidašič, Kovačič, Surowy, Remešicz, Gersicz, Blanarz, Ňukovič - Wnukovicz, Gala, Pisarovicz, Majthiny, Paníczek, Václav. V rokoch 1701 až 1800 : Valenta, Parobec, Zmrazík, Škrovánek, Vitek, Karliczek, Hyža, Bajan, Hložansky, Kuncz, Dindík, Schlospergh, Špankovicz, Cziczak, Winczi, Mannovicz, Daniš, Bartoň, Kopčanský, Balun, Kovalovský, Unínsky, Kočárek, Kalamenovič, Hurban, Frnák, Petrovič, Dujka, Peťko, Bzinsky, Šustek, Sladninsky, Durgala, v rokoch 1785 až 1789 Gašpárek.

K dnes už zabudnutým tradíciám obce patrilo i vinohradníctvo, ktoré bolo rozvinuté hlavne v 18. storočí. Korabinský chválil roku 1785 tunajšie víno. Dnes nám túto tradíciu pripomína názov chotárnej časti Vinohrady. V obci nie je žiadny priemysel. Väčšina obyvateľstva dochádza za prácou do Senice.

Jozef Gašpárek

Literatúra:

Bel,M.: Zemepisno-dejepisné poznatky o novom Uhorsku zv.IV. 1742.
Gašpárková,M.: Archeologické nálezy v obci Rovensko. SOČ. Senica 1994.
Korabinský,J.M.: Zemepisno-historický a tovarový lexikon Uhorska, Bratislava 1786.
Matriky Rohovskej farnosti.
Pamätná kniha obce Rovensko. OÚ Rovensko 1938.
Urbárske spisy obce Rovensko. Súpis pozemkov z roku 1882 a ich majiteľov.
Varsik,B.: Osídlenie Myjavy a Myj. pahorkatiny do zač.17.storočia.
Zieglschmid,A.J.F.: Die alteste Chronik Hutterischen Bruder. Kanada 1923.

Pri storočnici ThDr. Jána Ďuroviča

Koncom augusta uplynulo sto rokov od narodenia významného cirkevného a kultúrneho činiteľa Záhoria Jána Ďuroviča, dlhoročného evanjelického farára a.v. skalického. Narodil sa 30. augusta 1894 v Rimavici /Malý Hont/ z roľníckych rodičov Jána Ďuroviča a Sabiny r. Bušovej. Do gymnázia chodil v rokoch 1906 až 1914 v Rimavskej Sobote, kde 25.6.1914 aj maturoval. Bohoslovie absolvoval na teologickej akadémii v Prešove, kde bol aj vysvätený za kňaza 13.6.1918. Kaplánom bol v Rimavskej Bani, v Martine a administrátorom v Hybiach. Na týchto kaplánskych miestach však využil študijné dovolenky, a tak medzitým študoval na zahraničných univerzitách v Berlíne a v Lipsku a potom aj na Karlovej univerzite v Prahe a to súčasne na teologickej a filozofickej fakulte. Teologický doktorát získal v roku 1934 na Husovej evanjelickej bohosloveckej fakulte v Prahe a hodnosť doktora filozofie na Komenského univerzite v Bratislave. Na evanjelickej bohosloveckej fakulte v rokoch 1942 - 1952 prednášal hymnológiu a cirkevnú literatúru. Zriadenie Lichardovho archívu bolo jeho celoživotným dielom. V odborných kruhoch bol známy ako historik, kritik, prekladateľ a odborný skúmateľ slovenskej literárnej minulosti.

Evanjelický a.v. skalický cirkevný zbor si ho vyvolil za svojho slova Božieho kazateľa po smrti Juraja Quotidiána. V archíve ev.a.v. cirkevného zboru holíčskeho pod názvom "Administrovanie Skalice" je zachovaná korešpondencia v tejto záležitosti od 16.3. - 25.10.1925, pretože Peter Boor bol vymenovaný za dočasného správcu skalického cirkevného zboru. Možno povedať, že on to tak šikovne a taktne zariadil, aby Skalica mala dôstojného nástupcu Martina Laučeka, Bohuslava Tablica, Daniela Licharda a Michala Boora. V tom čase bol Ďurovič farárom vo Važci, ktorý bol pomerne ďaleko od Skalice. Skaličania dovtedy Ďuroviča nepoznali, oni by boli mali najradšej už vtedy prenesené sídlo Nitrianskeho seniorátu z Čáčova do svojho lona, keď oslovili najprv Dušana Fajnora, seniora, či by neprešiel na uprázdnenú skalickú kňazskú stanicu, ale ten im

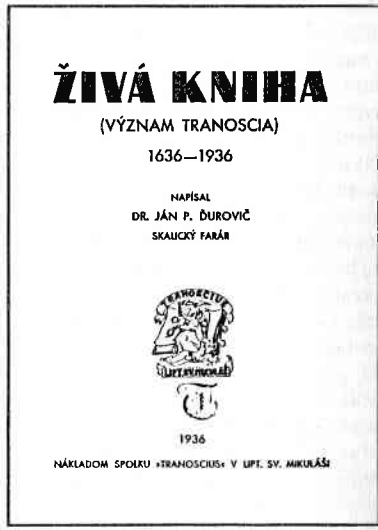

odporúčal Petra Boora alebo Juraja Struhárika. Hlásil sa aj Dr. Ján Beblavý, pozdejší profesor a dekan ev. bohosloveckej fakulty v Bratislave, ktorý bol práve pred inštaláciou v Slatine nad Bebravou, ale záležitosti sa vyvíjali tak, že do Skalice bol pozvaný Ján Ďurovič. Bola to od neho do určitej miery obeť, keď prešiel z veľkého 2500-dušového zboru do 800-dušového. Ale on si Skalicu obľúbil, ťahal sa sem aj z toho dôvodu, že jeho rodine nevyhovovala studená podtatranská klíma, ale v zborovej kronike uvádza, že v roku 1934 neprijal ponuku do Košíc a o rok na to ani do Banskej Bystrice. S Petrom Boorom, ktorý bol od neho starší o 12 rokov, sa stretli na prvom zjazde evanjelickej mládeže v Banskej Bystrici 15.8. 1922. Peter Boor bol spoluredaktorom Evanjelického posla spod Tatier a Ján Ďurovič Nového rodu, časopisu evanjelickej mládeže. Ďurovič mal tam na zjazde prednášku, o ktorej v Evanjelickom posle čítame, že bola krásna /str.177/1922/. Vtedy ešte netušili, že budú celé desaťročia pekne spolupracovať v najzápadnejších osamelých cirkevných zboroch svorne vedľa seba, že sa budú zastupovať, že si budú pomáhať, radiť, prednášať, kázať, že si budú slúžiť pri rozličných jubileách rodinných i zborových príležitostiach, radostných i smutných udalostiach a že z toho vzíde požehnanie nielen pre tunajšie evanjelické okolie, lež pre celú cirkev, pre slovenský národ i celú vlasť. Lebo práve tým, že prišiel sem dobre predchádzajúcimi štúdiami pripravený mladý kňaz plný elánu do menšieho cirkevného zboru, ktorý mal za sebou takú vzácnu históriu, mohol svoje schopnosti využiť tým smerom, ako mal príklad vo svojich vehlasných predchodcoch v Skalici. Ján Ďurovič sa aj dychtivo vrhol na historické pole evanjelickej minulosti, jej cirkevnej spisby a najmä hymnológie. Popri tom v ničom neukrátil ani nezanedbal svoj nový cirkevný zbor, do ktorého prišiel v sobotu 26.9. 1925 vlakom z Veselí nad Moravou a v ktorom požehnane účinkoval až do svojho predčasného skonu 26.11. 1955. Po Quotidiánovej smrti bola novostavba skalickej evanjelickej fary už pod strechou, ale potom bolo treba na nej a v nej ešte všeličo dorábať, prestavovať, aby tu bolo nielen primerané bývanie pre duchovného pastiera a jeho rodinu, lež aj možnosť práce pre celý cirkevný zbor. Ján Ďurovič mal predvídavý zmysel pre tieto nové formy práce, aké sa dajú uplatniť práve v cirkevnozborovej sieni. Mládež, deti, presbytériá, biblické hodiny, konferencie, divadelné výstupy by sa bez takejto zvláštnej miestnosti nemohli uskutočňovať. Svojou povahou a počínaním vedel Ďurovič získať spolupracovníkov a spolu s nimi či už v predstavenstve alebo presbyterstve alebo v spolkoch mládeže potom realizoval svoje ušľachtilé zámery v cirkvi aj v meste. Pravidelným zasadnutiam starších zboru /presbytéria/ sme sa my mladší učili od Dr. Jána Ďuroviča. Pri takých stretnutiach sa kryštalizovali názory, vznikali nové podnety a utvrdzovali sa pevné predsavzatia na ich uskutočňovanie. Tak sa potom mohla zariadiť fara, Lichardov archív, dôstojné chrámové veže v Skalici i vo Vrádišti, pohrebná sieň, elektrické vykurovanie kostola, zvony, vežové hodiny a pri tom cintoríny, v nich konzervovanie starých exulantských náhrobníkov a údržba všetkých ostatných náležitostí. Keď som prišiel do týchto končín v r. 1955, sám som bol svedkom úzkeho kontaktu duchovného pastiera s celým cirkevným zborom. Videl on jeho tiene i slabosti, ale vážil si aj prednosti záhorských evanjelikov, u ktorých si cenil ich dobrosrdečnosť,

obetavosť, úprimnosť a najmä vysokú kultúrnu vyspelosť. Takto Ján Ďurovič budoval skalický SION horlivou zvesťou Božieho slova, častými prednáškami, večierkami - pričom bohate rozdával z nazberaných plodov svojho vedeckého historicko-filozofického bádania. Bol pohotovým rečníkom, ale na svoje kázne či príhovory sa svedomite a poctivo pripravoval písomne až do konca svojho účinkovania. Vedel kázať od srdca k srdcu, lebo pravidelne systematicky aj so svojou manželkou Oľgou rod. Palicovou /sobáš mali 20.9.1923/ navštevoval rodiny a domácnosti svojho cirkevného zboru. Sám mi hovorieval, že má cirkevný zbor rozdelený tak, aby prešiel z dom do domu celý cirkevný zbor. Bolo to milé a utešené, ako cirkevníci s láskou vítali svojho duchovného pastiera i svoju duchovnú matku. Tu, hľa, boli korene vzácneho vzájomného pomeru medzi skalickými evanjelíkmi a Dr. Ďurovičom. Pri takých stretnutiach sa verné ovečky svojmu duchovnému pastierovi vyžalovali i potešili, pomodlili sa i poplakali si, aj radovali sa s radujúcimi - a vtedy kazateľ Božieho slova taktne zisťoval duchovný a mravný tep svojich cirkevníkov. Na takýto vzťah, na takú pracovitosť, na takú láskavosť a dobrotivosť sa tak ľahko nezabúda. Videl som to na skalických cirkevníkoch vtedy, keď sme si spolu s holíčskym cirkevným zborom pripomínali 30. výročie príchodu Ďurovičovcov do Skalice. I vtedy, keď Dr. Ján Ďurovič po ťažkom utrpení dokončil v Skalici svoju pozemskú púť, taktiež 16.8.1970 pri odhalení jeho pamätnej tabule na priečelí skalickej evanj. fary. Nech aj táto skromná spomienka je dokladom toho, že úcta a vďačnosť nevymizli z našich sŕdc, že si podľa Písma sv. s láskou spomíname na svojich vodcov, ktorí nám zvestovali slovo Božie.

Pavel Proksa

Básnik Ján Donoval - Tichomír Milkin

Já sa každý večer modlím
za svoj národ slovenský,
by bol v práci pilným, hodným
smelým v boji proti neresti.

Slovenský básnik, kritik, literárny teoretik, prekladateľ, významný pracovník, vyoral hlbokú brázdu na poli slovenskej kultúry i umenia. Tento syn baníka sa narodil 14.8.1864 v Donovaloch, v osade Mistríky. Miestny farár odporúčal rodičom, aby nadaného syna dali študovať na gymnázium v blízkej Banskej Bystrici. Po štyroch triedach sa rozhodol vstúpiť do malého seminára v Trnave a potom v Ostrihome, kde roku 1884 maturoval s vyznamenaním. Tu pokračoval aj v štúdiu teológie a filozofie. V roku 1888 bol vysvätený za kňaza. Primície mal v pútnickom chráme na Starých Horách, kam chodieval ako dieťa s mamičkou na púte a ako študent tu miništroval. Kaplánoval v Radošovciach, v r. 1891-99 v Gbeloch, Brodskom a Dojči, Koválove, v pútnickom chráme v Šaštíne a od roku 1902 bol správcom fary v Smolinskom.

Ako literát patril do Osvaldovej literárnej skupiny a ako medzigeneračný predstaviteľ spájal hviezdoslavovskú básnickú školu so slovenskou modernou. Básne začal písať už ako stredoškolák. Pod vplyvom Hollého písal časomerné verše. Bolo na nich vidieť vplyv antickej poézie, ale aj H. Heineho. Svoje práce uverejňoval v rôznych časopisoch a almanachoch. Výber z nich vyšiel pod názvom Sny a nádeje. Postupne prešiel v básnickej tvorbe k témam domova, k protestu proti krivdám páchaným na národe. Prekladal Homérovu Iliadu, ale aj Bibliu. Ako literárnemu kritikovi mu neušlo nijaké významné dielo slovenskej literatúry. Aj súčasná literárna veda vysoko hodnotí jeho teoretické práce. Súčasťou jeho estetických názorov bola požiadavka vysokej jazykovej kultúry a čistoty.

Jeho dlhoročný osobný priateľ a druh Dr. Ferdiš Juriga o ňom napísal: *"Asnáď nik nepozná duševnosť Tichomíra Milkina tak ako Juriga, ktorý si naň rád spomína ako na jedného tvorcu svojej duševnosti. Donoval bol muž krásny, štíhly, modrých očí, hodvábnych vlasov. Hovoril krásnou jemnou-mäkkou slovenčinou. Okrem slovenčiny a maďarčiny úplne ovládal nemčinu. Goethe, Schiller, Heine boli jeho všedným pokrmom. Okrem toho zriedkavo dokonale ovládal latinčinu a gréčtinu. Latinských a gréckych klasikov plynne čítal. Jeho všeobecná vzdelanosť prevyšovala aj trojnásobne všeobecnú mieru. Bol výborným rečníkom a jeho básnická hodnota nie je dostatočne ocenená. Jurigovi často čítaval svoje básne, ktoré na veľkú škodu národnej literatúry pre farizejstvo niekoho sa stratili, hoci to boli básne iba ideálnej duševnej lásky. Keď sa nájdu, nájde sa lyrický poklad heineovskej a petőfiovskej hodnoty. Popri latinskej a gréckej reči čítal Donoval vo všetkých slávnych rečiach; bol pravým panslávom."*

Donoval s nadšením privítal jar slovenského života po martinskej deklarácii. S oduševnením *"dal do podušky národu"* trikolóru svojich básní, ktoré sa stali hymnickými. Podnes sa spieva v slovenských chrámoch jeho hymnická pieseň: *"Bože čos'ráčil slovenskému ľudu po tisícročnom hroznom utrpení láskavo vrátiť otcovskú zas hrudu, aby žil na nej jarma pozbavený, zdobený vencom slobody, cti, práva: nech sa Ti za to večná sláva vzdáva!"* Ďalšou časťou tejto trilógie bola skladba Národné samobytie.

"Je nemravnosťou, a to neslýchanou,
človeka zbaviť práva na seba.
Len voľný smie sa držať mravných stanov.
Nuž, zodpovednosť, voľnosť kolebá,
má teda právo človek svojsky žiť,
sa svojsky vzdelať, svojsky rozpiať sily,
i aby nad ním svoji len súdili, čo národný
len skytá samobyt ...
Národu teda každučkému patrí:
na seba právo - samourčenie ..."

Tohto tribúna ľudu, z ktorého vyšiel a ktorému bol vždy verný, vracajúc sa dňa 4. novembra 1920 z predvolebnej reči v Lakšárskej Novej Vsi, prepadli jeho politickí protivníci a ťažko ho poranili. Na následky zranenia vo veľkých bolestiach umieral.

Donovalov verný druh Ferdiš Juriga jeho vrahov nenazval socdemiti, marxisti, ale podľa biblickej Sodomy Sodemiti.

Obyvatelia Smolinského spolu s predstaviteľmi Matice slovenskej mu na farskej budove, kde pôsobil, odhalili pamätnú tabuľu, ktorá nám podnes pripomína slovenského nevšedného národovca, literára, ale nadovšetko statočného bojovníka za práva ľudu.

Dušan M. Janota

NÁŠ ROZHOVOR

s Pavlom Proksom, farárom v.v. evanjelickej cirkvi a.v.

"Sám svobody kdo hoden..."

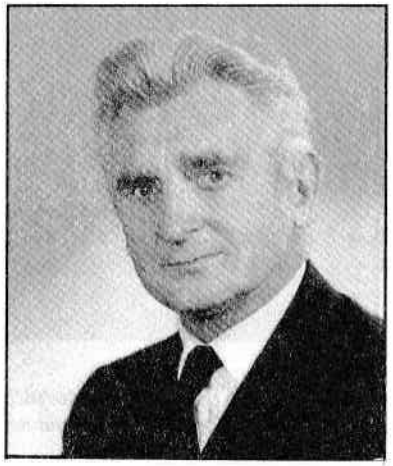

Mohli by ste čitateľov Záhoria oboznámiť so svojím curriculum vitae ?

"Pochádzam z radošinskej doliny. Narodil som sa 3.11. 1919 v Malom Záluží (okres Nitra), kde bol mojím učiteľom Ernest Šaško, ktorý svoju učiteľskú dráhu začínal v Holíči. Osem rokov som vlakom dochádzal do reálneho gymnázia v starobylej Nitre a potom v rokoch 1939 - 1943 som absolvoval 8 semestrov ev.a.v. bohosloveckej fakulty v Bratislave. Kaplánoval som v Brezovej pod Bradlom, v Nových Sadoch pri Nitre, v Turčianskom Sv. Martine, v Bratislave a v Piešťanoch. Po skončení druhej svetovej vojny som 10 rokov účinkoval ako duchovný pastier v rodisku generála Dr. Milana Rastislava Štefánika v cirkevnom zbore Košariská-Priepasné, odkiaľ som v roku 1955 prešiel do Holíča spravovať duchovné dedičstvo po Boorovcoch. Tu som pôsobil do konca augusta 1991, keď som bol vekom i chorobou vyradený z aktívnej cirkevnozborovej práce, snažil som sa písaním článkov do cirkevných i svetských časopisov a kompletizovaním Dejín evanjelickej cirkvy v Holíči prežiť aktívne zbývajúce dni života, ktoré mi boli pridané ako veľký dar milosti Božej."

Ako ste sa vyrovnávali v priebehu rokov 1950 - 1989 s tlakom ateistickej propagandy ako kňaz ?

"S odstupom času na celé svoje kňazské účinkovanie hľadím ako na permanentný duchovný zápas o slobodu s malými prestávkami - vždy s nejakou formou totality. Trpko som so svojimi vernými spolužiakmi na nitrianskom gymnáziu znášal odtrhnutie južnej časti Slovenska po mníchovskom diktáte a vytrvale som sa musel boriť s úkazmi a nápormi najprv naciznu a čiernej či hnedej diktatúry v rokoch druhej svetovej vojny a potom zase v súvislosti s tým všetkým, čo doniesol našim národom tzv. víťazný Február 1948. "Do zlých časú - Búh to z nebe vidí - živobytí naše upadlo ..." opakujem si v zamyslení nad tými rokmi spolu s naším Jánom Kollárom. Zaumienil som si nezištne slúžiť a pomáhať svojmu národu tak, že budem spolupôsobiť na duchovnej a mravnej výchove Božieho ľudu. Ako duchovný pastier podľa slova Božieho snažil som sa viesť zverené ovečky v znamení úcty voči každému ľudskému zriadeniu s výslovnou požiadavkou však, že viacej treba poslúchať Boha ako ľudí /Sk.ap.5,29/. Honoroval som dobré snahy o uspokojivé riešenie sociálnej otázky, ale som prizvukoval nadradenosť kresťanskej etiky nad všetky ľudské systémy a názory. Svojich poslucháčov som viedol k tomu, aby sa nekompromisne a otvorene priznávali ku svojmu kresťanskému presvedčeniu, aby sa za cirkev nehanbili, aby v sebazapieraní vedeli prinášať aj prípadné obete - na pracovisku však a v spoločenskom živote aby sa chovali čestne, statočne, charakterne a spravodlivo. Ovšem takto praktizovanej mojej horlivosti v kňazskej službe pripisovali stranícki lektori, inštruktori, donášači a udavači protištátne zámery, a tak som bol až do konca v nemilosti nielen mocipánov sveta tohoto, lež aj u vlastnej cirkevnej vrchnosti, ktorá s diktátorským režimom kolaborovala. Keď to bolo možné, v tých časoch som aktívne spolupracoval s evanjelickými duchovnými obrodného hnutia v cirkvi a ako zapisovateľ Prípravného výboru Združenia evanjelických duchovných zachoval som záznamy z rokovaní pri hľadaní správneho modu vivendi medzi cirkvou a štátom. Domáhali sme sa otvorene čestného partnerského vzťahu medzi nimi, keď naším ideálom bola slobodná cirkev v slobodnom štáte. Samozrejme, dožadovanie sa takýchto postulátov v neslobode sa nemohlo obísť bez obetí a s nimi spojeného utrpenia."

Ktoré osobnosti na Vás počas pôsobenia v regióne najviac zapôsobili ?

"V Myjavskom senioráte som mohol nadviazať na postoj a prácu Dr. Júliusa Cibulku, prof. Dr. Jána Ďuroviča i seniora Petra Boora. V peknom duchovnom príbuzenstve som žil so skalickými ev. a.v. farármi Rudolfom Koštialom a Ivanom Osuským, ktorí postúpili na biskupský stolec, ale až do konca so statočným a verným Branislavom Kolénym, farárom najmenšieho, ale najživšieho ev.a.v. cirkevného zboru v Častkove. Vzácna bola spolupráca s holíčskym rím. kat. dekanom a kanonikom Jozefom Havranom, pani Helenou Weinwurmovou v prospech humánnych akcií Červeného kríža, keď sme v rokoch uvoľnenia za Dubčeka mohli stáť na čele miestnej organizácie. Pán kanonik Pavel Macháček, podpredseda čsl.nár.rady v Londýne, bol nám duchovnou posilou v chvíľach najťažších. Ja som mu zase pomáhal pri štvrťročných výkazoch o hospodárení."

Aké vlastnosti Záhorákov Vám robili najväčšie problémy a aké Vás potešili ?

"Po príchode na Záhorie zo Štefánikovho a Hurbanovho podbradlanského kraja konštatovali sme určité povahové rozdiely medzi typicky kopaničiarskymi cirkevníkmi a milými Záhorákmi. Tam sme si vážili otvorenú tvrdosť charakteru a priamu čestnosť, kým tu sme sa stále stretali viacej s črtami diplomatickej uhladenosti, veselej humornosti, značnej kultúrnej vyspelosti, ktorú sme si vysvetľovali blízkosťou moravských a rakúskych hraníc. Aktívne rôznorodé komunikovanie s neďalekým Hodonínom malo veľkú zásluhu na tom, že pán dekan František Pastor nám hneď pri prvom stretnutí charakterizoval Holíč ako slovenskú červenú Moskvu so škodlivými

dozvukmi prešpekulovaného voľnomyšlienkárstva."

Vašou milou záľubou je história. Ktorému obdobiu a akým témam sa venujete najradšej ?

"Za svoje celoživotné dielo považujem Dejiny evanjelickej cirkvi v Holíči, ktoré zanechávam štvormo v rukopise. Na základe dostupného archívneho materiálu snažil som sa verne a dopodrobna zmapovať všetky oblasti cirkevnozborového života po duchovnej, administratívnej i ekonomickej, kultúrnej i sociálnej stránke. Zistil som, že duchovní i svetskí predstavitelia tohoto cirkevného zboru na Pomoraví prispeli svojimi hodnotami značnou mierou do kultúrnej pokladnice nielen tohoto svojrázneho regiónu, lež i celého národa. Úvahami, článkami a štúdiami historického rázu som prispieval do cirkevných časopisov i svetských novín, keď som osobitnú pozornosť venoval životu a dielu generála Dr. Milana Rastislava Štefánika, Jána Pravoslava Lešku, Júliusa Bodnára, Vladimíra Roya, Dr. Michala Mandelíka, Michala Kutzkého, Juraja Struhárika a nadovšetko Dr. Jozefa Miloslava Hurbana.

Vo Vašej práci z dejín evanjelickej cirkvi v Holíči sa odráža pozitivistic-ký prístup k skúmaniu histórie. Ako ste sa k tomuto prístupu dopracovali?

"Profesor Dr. Ján Oberuč nám na fakulte zdôrazňoval potrebu napísania monografie jednotlivých cirkevných zborov do najmenších detailov na základe dokázateľných faktov, lebo len tak sa dajú napísať všeobecné dejiny cirkvi. Bohatý archívny materiál ev.a.v. cirkevného zboru holíčskeho a skalického, najmä mnou objavené zápisnice kanonických vizitácií v Holíči mi boli dostatočným impulzom k tejto práci. Pri pozornom sledovaní historických článkov a úvah z tohoto regiónu som prišiel na to, že bez evanjelických prameňov je obraz minulosti Záhoria jednostranný a neúplný."

K akému teologickému smeru by ste sa zaradili ?

"Duchovné piesne Juraja Tranovského a Karola Kuzmányho udreli pečať na utváranie môjho teologického profilu smerom k živému uvedomelému pravovernému konfesionalizmu bez akejkoľvek príchuti fundamentalizmu v pejoratívnom zmysle. Mojím duchovným otcom a vzorom bol Juraj Struhárik, ev. a.v. farár a martýr v Bzinciach pod Javorinou. Zreteľná vyznavačská a hlboko teologicky fundovaná poézia Juraja Tranovského sa mi snúbila s veršami najmilších básnikov Bottu, Sládkoviča, Hviezdoslava, Krasku až po Janka Silana a Milana Rúfusa. A to všetko podľa Kollárovho vyznania:

Sám svobody kdo hoden,
svobodu zná vážiti každou,
ten kdo do pout jímá otroky,
sám je otrok.
...
Kdykoli zvoláš: Slovan,
ať se ti ozve člověk!"

Rozhovor pripravil Vladimír Petrovič

Desať rokov galérie v Senici

V tomto roku 1994, 1. decembra, si Záhorská galéria v Senici pripomína desiate výročie svojho založenia, ktoré umožňuje určitú bilanciu jej doterajšej vykonanej práce.

Slávnostne bola galéria otvorená 14. decembra úvodnou výstavou Umelci Záhoria. V doterajšej desaťročnej činnosti podujatia v budove galérie navštívilo spolu (k 30.6.1994) 60.304 návštevníkov, z toho 40.594 bolo mládeže.

Galéria
Tak je to moja milá
Máš desať rokov
Je to málo
A či je to veľa

Je to vek dieťaťa
a či vek
pri ktorom z dievčaťa
sa skoro stane žena

Nuž nech ti desať sálv
vypáli
slávnostná artilléria
na tvoj deň galéria...
Pavol Stanislav

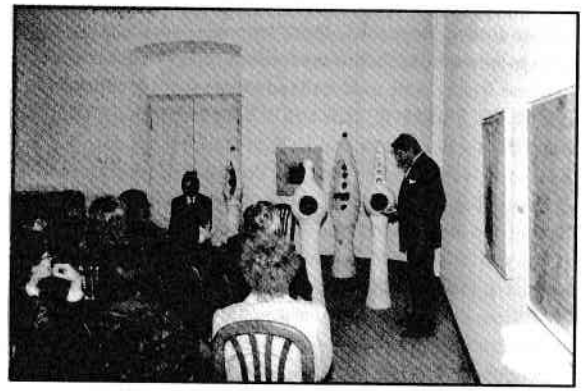

Sympózium k 10. výročiu založenia Záhorskej galérie v Senici

Výskumná činnosť inštitúcie sa orientovala na poznanie výtvarného umenia spätého so záhorským regiónom. Druhou časťou výskumnej činnosti bolo odborné spracovanie zbierok pre centrálnu evidenciu v Slovenskej národnej galérii v Bratislave.

V zbierkotvornej činnosti vlastní galéria 2719 diel, z toho 499 malieb, 104 sôch, 1849 kresieb, 206 grafík, 61 diel užitého umenia (textil, keramika, ilustrácie) od umelcov najrôznejších generácií či už spätých so Záhorím alebo inde narodených. Žiaľ, v posledných piatich rokoch poklesla akvizičná činnosť z finančných dôvodov.

V oblasti starostlivosti a ochrany zbierok bolo 8 diel reštaurovaných a 3 sochárske diela boli odliate do bronzu.

V oblasti kultúrnovýchovnej činnosti je v oblasti expozičnej v odbornometodickej správe inštitúcie Galéria J. Koreszku v Záhorskom múzeu v Skalici, zriadená od roku 1991, pričom bola poriadaná svojho času každoročne stála letná expozícia Umelci Záhoria v galérii. Celkovo bolo usporiadaných galériou 121 výstav, pričom mimo galérie bolo pripravených 47 výstav.

V základnom cykle kmeňových výstav galérie Umelci Záhoria bolo usporiadaných spolu 18 súborných výstav obvykle k jubileám umelcov pôvodom z regiónu: A. Brunovského, J. Mudrocha (1985), J. Koreszku, A. Hollého, M. Tillnera, Ľ. Hološku - maľba (1986), J. Želibského (1987), B. Baču (1988), G. Mallého (1989), K. Molnára, I. Dulanského, M. Velbu (1991), M. Balgavého, L. Štolcovej (1992), Ľ. Hološku - kresba (1993), V. Suchánka, D. Grečnera (1994). Ďalej boli poriadané cykly výstav Záhorie očami výtvarníkov výstavou záhorských motívov K. Nováka (1987), Školy pedagógov zo Záhoria na VŠVU v Bratislave, výstavami Sochárska škola J. Kostku,

inštaláciou v siedmich mestách (1988-1989), Maliarska škola J. Želibského (1990-1991), realizovaná podobne vo viacerých mestách. Okrem toho vznikol cyklus Kolektívne výstavy umelcov Záhoria, keď bolo usporiadané I. stretnutie umelcov Záhoria k 5. výročiu Záhorskej galérie (1988) a konečne výstavou grafickej zbierky dr. I. Panenku (1994) cyklus Zberatelia Záhoria.

V roku 1992 bolo v rámci odbornej špecializácie galérie s celoslovenskou tématikou usporiadané I. trienále poslucháčov umeleckých škôl Talenty s účasťou maliarskej a sochárskej katedry VŠVU Bratislava, ktorého cieľom je podporiť tvorbu najmladšej, ešte študujúcej mládeže.

V tom istom roku sa uskutočnila aj celoslovenská výstava Reštaurátorská tvorba. Výstava Obce reštaurátorov Slovenska, ktorá by mala tvoriť základ budúceho pentanále reštaurovania so zámerom pravidelne bilancovať reštaurátorskú tvorbu na Slovensku. Pri poriadaní a vzájomnej výmene výstav boli usporiadané výstavy aj zo zahraničia, napr. výstava francúzskych umelcov, rakúskeho grafika K. Bassetta a bola rozvinutá spolupráca s družobnou galériou v Hodoníne (napríklad v Senici výstavy V. Komárka, V. Vašíčka, J. a F. Uprkovcov, v Hodoníne zase výstavy Kostkovej a Želibského školy, Ľ. Hološku, B. Baču a pod.), ďalšími organizáciami v ČR (Združení Q Brno, Skupina VM, Šedá cihla 34/92), ďalej galériami na Slovensku v Čadci Oščadnici (Umelci Kysúc), B. Bystrici (S. Balko, J. Kudlička), v Spišskej Novej Vsi, Žiline, Liptovskom Mikuláši (Kostkova a Želibského škola), SVÚ v Bratislave (skupina 60+8, Spolok grafikov a pod.), v Košiciach (Šedá cihla 34/92, J. Meliš).

Pozornosť bola venovaná prezentácii tvorby inde narodených umelcov (R. Uher (1986), ako aj prezentácia tvorby najmladšej generácie (výstava 5 mladých, (1988), M. Flajžík, M. Komáček (1991), Flajžík- Komáček-Raška (1992).

V neprezentačných formách kultúrnovýchovnej činnosti sprevádzajúcich expozičnú a výstavnú činnosť bolo uskutočnených (k 30.6.1994) 245 prednášok, 60 besied s výtvarnými umelcami, 7 seminárov, 15 súťažných podujatí s deťmi, 30 koncertov.

V publikačnej činnosti bolo uverejnených spolu 160 príspevkov v dennej tlači, katalógoch výstav, časopisoch. Edičná činnosť inštitúcie obsahuje vydanie spolu 41 katalógov, v ktorých bolo uverejnených 500 čierno-bielych a 200 farebných reprodukcií, 38 plagátov.

V propagácii podujatí galérie v masmédiách bolo realizovaných 29 videoprogramov a 36 rozhlasových rozhovorov. Od počiatku bola budovaná galerijná knižnica, ktorá sústreďuje domácu a zahraničnú literatúru o umení. Obsahuje spolu 1303 knižných jednotiek, z toho 743 katalógov, 560 kníh. Postupne je budovaný archív obrazových a písomných dokumentov viažúcich sa k výtvarnému životu na Záhorí. Archív písomných dokumentov obsahuje 672 výstrižkov, z toho 492 výstrižkov o umelcoch Záhoria a 180 výstrižkov o umelcoch inde narodených. Archív obrazových dokumentov obsahuje 1352 diapozitívov a 5906 negatívov.

K desaťročnému jubileu svojho založenia pripravila Záhorská galéria výstavu II. stretnutie umelcov Záhoria pri príležitosti 10. výročia vzniku galérie otvorenú v čase od 17.11.1994 do 22.1.1995 a sympózium Desať rokov Záhorskej galérie uskutočnené 23.11.1994 za účasti početnej verejnosti.

Doterajšie desaťročné pôsobenie Záhorskej galérie v Senici dokladá stúpajúci záujem verejnosti v regióne o výtvarné umenie ako dôležitého činiteľa v estetickej a humanistickej výchove človeka výtvarným umením, či už v bližšej alebo vzdialenejšej budúcnosti.

Štefan Zajíček

Z dobovej tlače

Stupava v Belových Notitia Hungariae

Pôvod mena - Meno mesta je odvodené od slovenčiny alebo nemčiny: po nemecky sa totiž nazýva Stampfen, po slovensky Stupava. V obidvoch prípadoch to je od základu stupa; stupy sú zariadenia na spracovanie látok mlynským kameňom, ešte aj dnes sú postavené na tunajšom potoku.

Poloha - Mesto leží na úpätí vrchu Jantárový kameň /pozn. prekladateľa: v maďarčine je tu názov Borostyánkö, zrejme tunajší Pajštún/, tiahne sa od juhu na sever. Priestranný a krásny kostol sa pýši vynikajúco riešenou vežou. Popri kaštieli, o ktorom sme už dosť povedali vyššie, videli sme v meste aj panské domy, všetko nie vkusné stavby.

Obyvatelia - Mešťania sú prevažne Slováci, je tu niekoľko Nemcov. Obidve skupiny sa tešia veľkej vážnosti. Majú právo trhov rovnako týždenných ako výročných; ale osoh z nich majú takmer len Židia. Usadilo sa ich tu dosť, ale bez obťažovania občanov. Napokon ľud sa správa mestsky a kultúrne. Oblečením a spôsobmi úspešne súťaží s mestskou eleganciou.

Medzi pohromami mesta treba spomenúť časté požiare, ktoré vznikajú náhodne, ale robia veľké škody na jeho výstavbe.

Povaha okolia - Polia, ktorými je mesto obklopené, sú priaznivé hroznu a obiliu. Hrozno sa pestuje na južnej strane, ktorá je vystavená južným vetrom. Svah z vyčnievajúceho vŕška totiž zbieha do roviny a obrátený na sever je výhodný pre vinice vystavené západným a južným vetrom. A tak víno, ktoré sa tu rodí, je silné a príjemné. Polia obsievané obilím sú úrodné. Túto časť okolia tvorí rovina, tiahnuca sa od mesta na západ a na sever. Tam sa zelenajú aj lúky s množstvom sena, patriace tunajším obyvateľom.

Maďarská podoba názvu mesta potvrdzuje mienku M.Bela o pôvode názvu Stupava, lebo odráža pôvodnú podobu slovenského názvu, ktorý znel stopa s nosovou samohláskou.

Kapitolku II. Oppidum Stompha z knihy Mateja Bela Notitia Hungariae Novae Geographico historica, Pertis secundae CIS-Danubianae, Tomus secundus /Historicko-geografický opis Nového Uhorska, Druhá časť: Predunajsko, Druhý zväzok/ preložil Ján Horecký

Z dobovej tlače

NA VÁNOCE, NA VÁNOCE

K vianočným sviatkom neodmysliteľne patrí hudba. Bez kolied, vinšov a vianočných hier si donedávna ľudia nevedeli predstaviť tieto celoročne očakávané chvíle pokoja a radosti, pretože cez ne si boli bližší, k sebe milší, prosto ľudskejší.

Do domácností sa pomaly, ale o to rozhodnejšie "vkradli" nové médiá a s nimi rôzne, neustále sa modernizujúce programy a relácie. Nepopierateľne prinášajú zábavu i poučenie, ale skryto nabádajú k pasívnemu prijímaniu informácií, odsúvajú do neznáma človeku vlastnú aktivitu a tvorivosť, a to už u najmenších detí. Aj v moderných činžiakoch, v sídliskách plných anonymity, ďaleko od krásnej prírodnej scenérie si možno vytvoriť aspoň kúsok vianočnej radosti. Možno niekomu z nás pomôže pri tom zaspievať si ľudovú pieseň Na Vánoce, ktorú zapísal dr. Janko Blaho v Malackách a uverejnil ju v Záhoráckych pjesničkách 4 na 136. strane. V ľudovej tvorbe sa odráža biblický motív narodenia Ježiša, Syna Božieho aj v piesňach s jednoduchým nápevom, ktoré sa pevne neviažu na valasko-pastiersku hudobnú kultúru.

Peter Michalovič

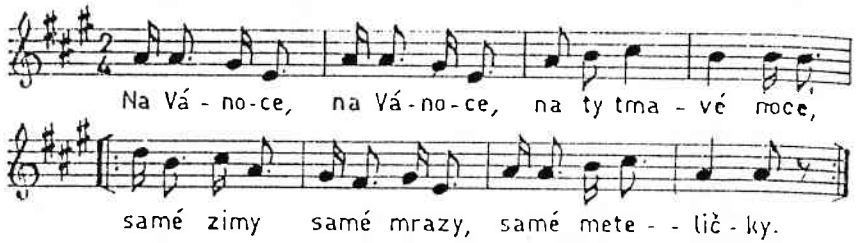

Na Vánoce, na Vánoce, na ty tmavé noce,
samé zimy samé mrazy, samé meteličky.

Na Vánoce, na Vánoce, na ty Boží svátky,
neňi vidzet, neňi vidzet ftáčka prepeličky.

Odkád ideš, odkád kráčáš, má panenko milá?
A já idem a já kráčám od Jeruzaléma.

Cos tam čula za novinku, má sestričko milá?
Čula sem tam za novinku, máš porodit syna.

DOBRÝ PASTIER SA NARODIL...

tieto jednoduché symbolické slová piesne navodzujú v nás pocit radostnej úľavy, naplnenia, bukolickej čistoty prírody a ľudských vzťahov, z ktorých pramení túžba podeliť sa s týmto vzácnym Darom aj s ostatnými ľuďmi.

Aj vianočné zvyky ako súčasť roľníckej kultúry obyvateľov Chvojnickej doliny v severnej časti záhorského regiónu obsahovali okrem iných aj obchôdzky pastierov spojené s obdarovávaním a vinšovaním.

Obecných pastierov najímal na sezónne pasenie dobytka urbársky spolok. Časť odmeny za prácu tvorila pláca z urbárskej pokladnice, chlieb, ktorý dostával pastier od jednotlivých hospodárov podľa počtu pasených kusov dobytka počas pastierskej sezóny a nakoniec v dnešnom ponímaní prémia, tzv. zosyp alebo sypné (obyčajne slamienka obilia, múky alebo strukovín), ktoré dostávali pastieri po ukončení pastierskej sezóny v predvianočnom alebo vianočnom čase štedrosti.

Na vyberanie sypného sa v systéme ľudovej kultúry vytvorila prijateľná forma obchôdzky pastierov po jednotlivých domácnostiach s dubovými vetvičkami a zrnom - symbolmi rozmnoženia dobytka, hydiny a úrody, ktorá pastierov nedehonestovala, naopak, dodávala im vážnosti, ich príchod bol žiadaný, ba potrebný pre založenie budúcoročnej úrody a úspech hospodárstva. Išlo teda o vzájomné obdarovávanie pastierov a hospodárov.

Na vianočnú pastiersku obchôdzku spomína dnes už sedemdesiatštyriročný strýc Valentín Papp z Lopašova takto: *prvňí sem išeu do bukovini, urezau sem si pruti, ohaňki a kitku sem temu nehau. Narezau sem ich, kolko biuo domú. Šedesát tedi biuo domú. To sem si zebrau do náručá, aj míšek ze zbožím. F každém domje sem dau hrst zbožá na stúl, ohaňku do kútka a vinšovau sem:*
Vinšujem vám na tito nastávajúce svátki,
Krista Pána narodzeňí,
abi vám dau Pánbú zdraví, ščasci,
mnoho dobrého,
pokoja svatého,
co si ot Pána Boha vižádáte,
po smrci království nebeské.
Pochválen Pán Ježiš Kristus.
A potom, do mi dau múku, dau múku, do mi dau fazulu, dau fazulu a odešeu sem.

Prútom "pomáckali statky", potom ho starostlivo uložili za rošt a na jar ním vyháňali husi. Darované zbožie hodili sliepkam, aby takto symbolicky darmi pastierov podporili rozmnoženie dobytka a hydiny.

Mária Zajíčková

Kostoly a synagógy na slovenskom vidieku

V dňoch 24. až 26. novembra 1994 sa v Skalici uskutočnil medzinárodný seminár Kostoly a synagógy na slovenskom vidieku, spojený s Valným zhromaždením slovenskej sekcie ECOVAST-u, ktorého usporiadateľmi boli slovenská sekcia ECOVAST-u/celoeurópske združenie organizácií a jednotlivcov, ktoré si dalo za cieľ podporovanie a ochranu prosperity obcí, ako aj ochranu kultúrneho dedičstva vo vidieckom prostredí v celej Európe/, Pamiatkový ústav Bratislava, Asociácia pamiatkových rezervácií ľudovej architektúry a mesto Skalica. V odbornej časti odzneli referáty Ing.Arch.Ivana Gojdiča Kostoly na slovenskom vidieku, PhDr. Zdeňka Váchu Kostol v Šamoríne a kostoly na Žitnom Ostrove, Mgr. Mariána Havlíka Kaplnky v kaštieľoch a zámkoch na záp. Slovensku, Mgr. Eleny Sabadošovej Obnovy kostolov na záp. Slovensku, Ing. Veroniky Vágenknechtovej Vysoká zeleň pri kostoloch - tradícia a súčasnosť, Ing.Arch.Gizely Ižofovej Synagógy na záp.Slovensku, PhDr. Viery Drahošovej Rotunda svätého Juraja v Skalici.

- dra -

U Dr. Ľudmily Kraskovskej

Dňa 24.11.1994 sme navštívili 90-ročnú jubilantku, osobnosť v oblasti archeológie, Dr. Ľudmilu Kraskovskú, ktorá uskutočnila v rokoch 1955 - 1976 výskum v katastri Devínska Nová Ves a svojimi publikáciami preslávila túto lokalitu doma i v zahraničí.

Dr. Kraskovská, veľmi vitálna a stále činorodá pani, nás doma milo privítala, pohostila a s veľkým záujmom vypočula a zodpovedala naše zvedavé otázky. Dlhé roky spolupracovala s profesorom Eisnerom, ktorého si veľmi vážila. Prezradila nám, že istý čas bývala v našej mestskej časti a veľkú nádej archeológa vkladala do Glavice. Jej dobrými spolupracovníkmi v Devínskej Novej Vsi boli Ján Nettich a p. Kralovič. Najväčším prekvapením bol pre ňu výskum hrobu z doby sťahovania národov pri Devínskom Jazere, ktorý s ďalšími nálezmi dokázali prítomnosť germánskeho kmeňa Longobardov na Záhorí a v ktorom by sa malo ďalej pokračovať. Náš návrh ohľadom inštalácie informačnej tabule v lokalite Pieskovec-Sandberg, ktorá sa bude týkať archeologických nálezov v Devínskej Novej Vsi, prijala Dr. Kraskovská s potešením. Na záver stretnutia nám Dr. Kraskovská odovzdala pre naše školy vzácne separátne výtlačky svojich publikácií, týkajúcich sa výskumov v našom katastri. Nelúčili sme sa nadlho, prisľúbila nám, že zostaví pre nás zoznam publikácií týkajúcich sa archeologických výskumov v katastri Devínska Nová Ves a že nás na jar poctí svojou návštevou.

Pracovníčky Útvaru architekta MČ Devínska Nová Ves

Návšteva spoza rieky Moravy

Z iniciatívy starostu mestskej časti Devínska Nová Ves Ing. Mariána Jurčáka sa dňa 10.novembra 1994 uskutočnila návšteva starostu pána F. Feigla z rakúskej obce Engelhardstätten, pod ktorú patria okrem iných i obce susediace s naším katastrom: Markthof a Schlosshof. Hlavnou témou rokovania boli možnosti obnovenia malého pohraničného styku, spolupráca v oblasti kultúry, športu a ochrany životného prostredia.

Na záver stretnutia si náš hosť prezrel zrekonštruovaný Kostol sv. Ducha zo 16. storočia a lokalitu Pieskovec-Sandberg v Štátnej prírodnej rezervácii Devínska Kobyla.

Katarína Zlochová

Netradičná výstava

Vo výstavnej miestnosti Záhorského múzea v Skalici je otvorená výstava Hudba a tanec v výtvarnom prejave a v ľudovej piesni. To, s akým zámerom bola výstava pripravovaná som sa spý autora scenára výstavy Mgr. Petra Michaloviča:

"Zámer výstavy je prezentovať ľudovú hudobnú kultúru vyrastajúcu z regionálneho prostredia. Hudba ako samotná sa ťažko vystavuje, a preto som zvolil kombinovaný typ výstavy, ktorá pôsobí na návštevníka v troch rovinách, a to:
1. v rovine ikonografickej, ktorú prezentujú dvojrozmerné a trojrozmerné exponáty s hudobnými motívmi (reprodukcie rytín, keramika, maľby, plastiky).
2. v rovine sprístupňujúcej texty ľudových piesní zo Záhoria, v ktorých sa spomína hudobný nástroj, nástrojové zoskupenie alebo tanec.
3. v rovine zvukovej, ktorá sprístupňuje tieto piesne v jednoduchej interpretácii."

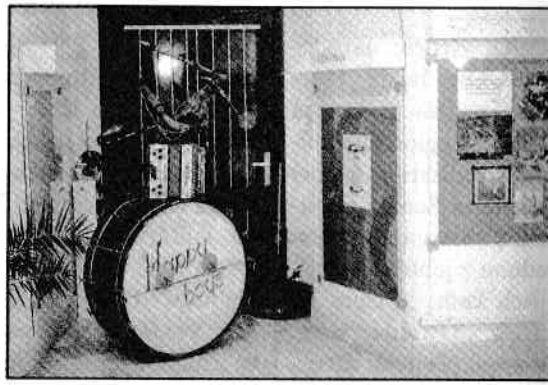

Pohľad na časť výstavy v budove Záhorského múzea

Ktoré najzaujímavejšie exponáty výstava prezentuje ?

"Sú to reprodukcie nástenných malieb J. Úprku a A. Frolku, drevené plastiky Jozefa Pavlíka Osuského a drôtené figúrky muzikantov od Ladislava Mikulíka zo Senice. Dekoratívnym prvko na výstave sú cenné historické hudobné nástroje zo zbierok Záhorského múzea."

Dokedy potrvá výstava ?

"Výstava je naplánovaná do konca januára 1995. Srdečne návštevníkov Skalice do výstavn miestnosti Záhorského múzea pozývam."

Rozhovor pripravil Vladimír Petrovi

Spomienkové stretnutie

V kongresovej sále Mestského kultúrneho strediska v Senici sa 15. decembra t.r. konalo stretnutie popredných slovenských literátov a literárnych teoretikov s obyvateľmi a mládežou Senice, ktoré pri príležitosti 90. výročia narodenia Ladislava Novomeského usporiadala Nadácia L dislava Novomeského Bratislava, Klu Nadácie Ladislava Novomeského Senic spolu s Mestským úradom, Okresnc knižnicou a Regionálnym kultúrny strediskom Senica.

Nové publikácie

Vízum do Európy

K 90. výročiu narodenia JUDr. Ivana Horvátha vydala Okresná knižnica, Regionálne kultúrne stredisko a Záhorská galéria Senica publikáciu s názvom zhodným s jednou z jeho najúspešnejších kníh - Vízum do Európy. Úvodné slovo Miroslava Vojteka začína myšlienkou Ivana Horvátha o fotografii /ktorej je venovaná prevažujúca časť práce - obrázková príloha/ a približuje duchovné smerovanie životnej dráhy významného senického rodáka.

Konkrétne údaje poskytuje biografia a súpis literárneho diela spolu s realizovanými výstavami fotografií.

Moravský Svätý Ján

27.novembra 1994 sa v Moravskom Svätom Jáne pri príležitosti 150. výročia narodenia uskutočnilo spomienkové podujatie na rodáka, významného kultúrneho dejateľa, kňaza a básnika Andreja Kubinu. Obecný úrad Mor.Sv. Ján v spolupráci so Záhorským múzeom v Skalici vydali k podujatiu brožúru, venovanú životu a dielu Andreja Kubinu od autorky PhDr.Daniely Čambálovej. Úvod tvorí krátke oboznámenie s históriou Mor.Sv.Jána Mgr. Vladimíra Petroviča. Publikácia je doplnená zaujímavými dobovými fotografiami.

Borský Svätý Jur

Do radu obcí na Záhorí, ktoré majú vlastnú monografiu, pribudol i Borský Svätý Jur. Pri 600. výročí prvej písomnej správy o obci vydal obecný úrad brožovanú prácu autora Imricha Ehrenbergera Borský Svätý Jur 1393-1994. Na 96 stranách v častiach Všeobecné údaje, Prírodné podmienky, Dejiny do roku 1918 /spolu 30 strán/ a Borský Svätý Jur v 20. storočí čitateľa /slovami autora/ "oboznamuje so začlenením obce do bohatej histórie nášho malebného Záhoria a približuje ekonomický, kultúrny, sociálny a spoločenský rast obecnej komunity, počnúc minulosťou po súčasnosť".

Pripravila Viera Drahošová

Nové publikácie

Bibliografia 3. ročníka časopisu Záhorie

Appel,R.: Dušnice a kostolík sv. Margity v Kopčanoch. 5/94
Čermák,D.,Ing.: Ropa na Záhorí. 1/94
Dúžek,S.,PhDr.,CSc.: Zmeny vo fašiangových zvykoch na Záhorí. 1/94
-dra- : Aktivita Spolku. 1/94
-dra- : Bibliografia 3. ročníka časopisu Záhorie. 6/94
-dra- : Kostoly a synagógy na slovenskom vidieku. 6/94
-dra- : Nové publikácie. 5/94
Drahošová,V.,PhDr.: Ignác Juračka. 4/94
Drahošová,V.,PhDr.: Julia Domna na minci z Lábu. 2/94
Drahošová,V.,PhDr.: Najstaršie osídlenie Častkova. 4/94 Č
Drahošová,V.,PhDr.: Náš rozhovor s Ľudmilou Kraskovskou. 3/94
Drahošová,V.,PhDr.: Nové publikácie. 6/94
Drahošová,V.,PhDr.: Veľkomoravská Skalica. 3/94
Drahošová,V.,PhDr.: Veľkomoravská Skalica a jej pohrebisko na Kopečnici. 4/94
Drahošová,V.,PhDr.: Zlatý diadém zo Senice. 4/94
Fordinálová,E.,PhDr.: Básnikov pomník. 3/94
Fordinálová,E.,PhDr.: Inšpirujúce priateľstvo. 1/94
Fordinálová,E.,PhDr.: Spolok Tatrín a Záhorie. 4/94
Gašpárek,J.: Rovensko 555 ročné. 6/94
Grigar,V.,PhDr.: Za Rudolfom Appelom. 5/94
Hallon,P.,MVDr.: Prvosienky - najstarší slovenský časopis skalických gymnazistov. 6/94
Hlavatý,J.,Ing.: Výskum františkánskeho kostola v Skalici /5.časť/. 4/94
Horecký,J.,Prof.,PhDr.,CSc.: Stupava v Bellových Noticia Hungariae. 6/94
Hrbatý,J.,RNDr.: Prírodné pomery okolia obce Častkov. 4/94 Č
Hrbatý,J.,RNDr.: Prírodné pomery okolia obce Plavecký Peter. 2/94
Janota,D.,Ing.,CSc.: Básnik Ján Donoval - Tichomír Milkin. 6/94
Janota,D.,Ing.,CSc.: Ferdiš Juriga. 5/94
Juráš,Š.: Príhovor. 4/94 Č
Juza,M.,PhDr.-Juza,P.,Mgr.: Bunkre pri rieke Morave. 5/94
Kolaříková,L.: Vzpomínka z dětství na šaštínske cikány. 2/94
Kolény,B.: Jozef Nedobrý. 4/94 Č
Košík,Ľ.: 425 rokov od založenia obce Mokrý Háj. 5/94
Krajčovič,R.,Prof.,PhDr.,DrSc.:Svedkovia dávnej histórie. Názvy záhorských obcí. 2/94
Krížová,A.,Ing.: Hodové stretnutie v Devínskej Novej Vsi. 3/94
Masarovič,F.: Prevrat v Zohore. 3/94
Maťovčík,P.,Mgr.: Menej známy folklorista z Borského Jura. 2/94
Maťovčík,P.,Mgr.: O narodení a smrti. Z rukopisu F. Dúbravského. 3/94
Mihál,J.: Nové nálezy terry sigillaty v okrese Senica. 5/94
Michalovič,P.,Mgr.: Na Vánoce,na Vánoce. 6/94
Michalovič,P.,Mgr.: Náš rozhovor s Antonom Srholcom. 4/94
Michalovič,P.,Mgr.: Náš rozhovor s Milanom Flajžíkom. 1/94
Michalovič,P.,Mgr.: Právnik, hudobník alebo politik ? 2/94
Michalovič,P.,Mgr.: Zvolil si krásu. 5/94
Michálek,A.,RNDr.: Charakteristika osídlenia na Záhorí a jeho územná reorganizácia v prvej polovici 20. st. 3/94
Michálek,A.,RNDr.: Prirodzená obnova populačných zdrojov na Záhorí. 6/94
Michálek,A.,RNDr.: Veľkostná štruktúra obcí na Záhorí a zmeny sídelnej siete. 5/94
Michálek,A.,RNDr.: Vývoj osídlenia Záhorskej nížiny v druhej polovici 20. st. 4/94
Minďáš,M.,Mgr.: Kronikárom. 1/94
Minďáš,M.,Mgr.: Kronikárom. 2/94
Minďáš,M.,Mgr.: Kronikárom. 4/94
Minďáš,M.,Mgr.: Kronikárom. 5/94

Minďáš,M.,Mgr.: Výskum vo františkánskom kostole v Skalici /2.časť/. 1/94
Minďáš,M.,Mgr.: Výskum vo františkánskom kostole v Skalici /3.časť/. 2/94
Minďáš,M.,Mgr.: Výskum vo františkánskom kostole v Skalici /4.časť/. 3/94
Minďáš,M.,Mgr.: Výskum vo františkánskom kostole v Skalici /6.časť/. 5/94
- mz - : Nové publikácie. 3/94
- mz - : Od tradície k súčasnosti. 3/94
- mz - : Oslavy sv. Gorazda v Kútoch. 4/94
- mz - : Výstava ku dňu matiek. 3/94
Náhlik,M.: Koválovec. 3/94
Palkovič,K.,PhDr,CSc.: Geografické názvy na Záhorí. 2/94
-pet-: Koválovec 600 ročný. 4/94
-pet-: 4. Skalické dni. 5/94
-pet-: Inštalácia biskupa v Skalici. 5/94
Petrovič,V.,Mgr.: Náš rozhovor s Pavlom Proksom,ev.cirkvi a.v.farárom v.v. 6/94
Petrovič,V.,Mgr.: Netradičná výstava. 6/94
Petrovič,V.,Mgr.: Vývoj cestnej siete na Záhorí. I. 1/94
Petrovič,V.,Mgr.: Vývoj cestnej siete na Záhorí. Obdobie Veľkej Moravy. 2/94
Petrovič,V.,Mgr.: Vývoj cestnej siete na Záhorí /obdobie od 10. do polovice 13. storočia/. 3/94
Petrovič,V.,Mgr.: Vývoj cestnej siete na Záhorí /obdobie od polovice 13. storočia do polovice 16.storočia/. 4/94
Petrovič,V.,Mgr.: Vývoj cestnej siete na Záhorí /obdobie od polovice 16. do konca 17. storočia/ 5/94
Petrovič,V.,Mgr.: Vývoj cestnej siete na Záhorí. 18. storočie. 6/94
Petrovič,V.,Mgr., Viestová,Z.,PhDr.: Z dejín obce. 4/94 Č
- pm -: Nové publikácie. 3/94
- pm -: Seminár v Malackách. 3/94
pracovníčky ÚA MČ D.N.Ves: U Dr. Ľudmily Kraskovskej. 6/94
Proksa,P.: Niekoľko doplnkov k Michalovi Kútzkemu. 1/94
Proksa,P.: O pobyte Pavla Kyrmezera v Holíči. 2/94
Proksa,P.: Pri storočnici ThDr. Jána Ďuroviča. 6/94
Stankoviansky,M.,RNDr,CSc.: Vývoj názvu, ohraničenia a vnútorného členenia Záhorskej nížiny. 2/94
Stupavský,J.: Krátke dejiny osídlenia Šaštína - Stráží.I. 1/94
Stupavský,J.: Krátke dejiny osídlenia Šaštína - Stráží.II. 2/94
Špaček,J.,PhDr.: Druhá zbierka básnika Miroslava Brucka. 1/94
Vančo,M.: Šperky zo skalického pohrebiska na Kopečnici. 6/94
Viestová,Z.,PhDr.: Pavel Blaho st. 2/94
Viestová,Z.,PhDr.- Petrovič,V.,Mgr.: Z dejín obce. 4/94 Č
Zajíček,Š.,PhDr.: Desať rokov galérie v Senici. 6/94
Zajíček,Š.,PhDr.: Gustáv Mallý a Záhorie. 4/94
Zajíček,Š.,PhDr.: Majster drotárskeho remesla Ladislav Mikulik vystavuje. 2/94
Zajíček,Š.,PhDr.: Náš rozhovor s výtvarníkom Dušanom Grečnerom. 5/94
Zajíček,Š.,PhDr.: Umelecké zobrazenie Častkova. 4/94 Č
Zajíčková,M.,PhDr.: Častkovská výšivkárska tradícia. 4/94 Č
Zajíčková,M.,PhDr.: Čepčenie nevesty. 4/94 Č
Zajíčková,M.,PhDr.: Dobrý pastier sa narodil. 6/94
Zajíčková,M.,PhDr.: Ide pani kňažná... 2/94
Zajíčková,M.,PhDr.: Kútsky pán farár Andrej Radlinský. 3/94
Zajíčková,M.,PhDr.: Na Jozefa vo vacovskom väzení. 2/94
Zajíčková,M.,PhDr.: Na sená. 4/94 Č
Zajíčková,M.,PhDr.: Signované návrhy Kataríny Brúderovej. 2/94
Zajíčková,M.,PhDr.: Spomienkové podujatie. 1/94
Zemánek,F.: Fašiangy v Štefanove. 1/94
Zlochová,K.,RNDr.: Návšteva spoza rieky Moravy. 6/94

Vysvetlivky: Č - príloha čísla 4/94 s profilom obce Častkov

-dra-

Záhorie 6

ROČNÍK III. / 1994 cena 5 Sk